ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ
ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

(Για την Αρχαία Ελληνική)

Α', Β', Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 1ος

Συντονιστής της συγγραφής:
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΡΑΓΚΟΥΣΗΣ

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα Εργασίας Υπ. Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΝΑΠ. ΜΗΤΣΗΣ
ΕΙΡ. ΖΑΜΑΡΟΥ
ΙΦ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

(Για την Αρχαία Ελληνική)

Α', Β', Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 1ος

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το βιβλίο αυτό γράφτηκε με σκοπό να υπηρετήσει τη διδασκαλία συγκεκριμένης ύλης από τη Γραμματική και το Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, που είναι απαραίτητη για τη συμπλήρωση και εμπέδωση όσων διδάχτηκαν στο Γυμνάσιο. Κατά συνέπεια, όχι μόνο δεν αντικαθιστά τα βιβλία της Γραμματικής και του Συντακτικού που χρησιμοποιούν οι μαθητές, αλλά αντίθετα διδάσκεται παράλληλα και ταυτόχρονα με αυτά.Γι' αυτό δεν επαναλαμβάνει αυτούσιους κανόνες, μορφολογικούς σχηματισμούς ή πίνακες κλίσεως ονομάτων και ρημάτων, παρά μόνο όταν κρίνεται απαραίτητο για άμεση χρήση τους από τους μαθητές κατά την εξάσκησή τους στη σχολική τάξη. Επισημαίνεται ότι σε όσες ενότη-

τες διδάσκονται στοιχεία από ευρύτερη γραμματική ή συντακτική κατηγορία, η οποία διδάχτηκε κατά ένα μέρος στο Γυμνάσιο, υπενθυμίζονται με παραστατικά διαγράμματα τα διδαγμένα στοιχεία, ώστε να εντα-χθεί η νέα γνώση στην ευρύτερη γλωσσική ενότητα, της οποίας αποτελεί αναπόσπαστο μέρος. Μ' αυτό τον τρόπο, επιδιώκεται, σύμφωνα με τη γενική διδακτική αρχή της συνολικότητας, η στενή σύνδεση όλων των στοιχείων μιας ενότητας μεταξύ τους, η οποία διευκολύνει τη συγκράτηση της γνώσης.

Κάθε διδακτική ενότητα έχει δομηθεί έτσι, ώστε να υπηρετεί μια επαγωγική πορεία διδασκαλίας. Με αφετηρία συγκεκριμένο αυθεντικό υλικό για επεξεργασία, επισημαίνονται οι βασικές διαπιστώσεις και παρατηρήσεις και ακολουθούν ποι-

κίλες κατάλληλες ασκήσεις εφαρμογής των διδαγμένων. Βασική επιδίωξη είναι να ασκηθούν οι μαθητές στην επιλογή των ζητούμενων τύπων ή φράσεων πάντοτε σε στενή σχέση με τη συντακτική τους θέση μέσα σε συγκεκριμένη πρόταση ή κείμενο. Επίσης ασκούνται στον μετασχηματισμό προστάσεων σε άλλες με ανάλογη ή διαφορετική σύνταξη, καθώς και στη μεταφορά προτάσεων από την αρχαία στη νέα ελληνική και αντίστροφα.

Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι το βιβλίο αυτό αποτελεί ένα μεθοδικό διδακτικό οδηγό, για να συμπληρωθεί κατάλληλα η βασική γλωσσική διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής που πραγματοποιείται στο Γυμνάσιο.

Ο συντονιστής της συγγραφικής ομάδας

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ

Α. ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ

Να μελετήσετε το επόμενο κείμενο και να προσπαθήσετε, με βάση όσα ξέρετε μέχρι τώρα, να βρείτε τις λέξεις που είναι κατηγορούμενα:

Κῦρος ἔτι παῖς ὢν, ὅτ’ ἐπαιδεύετο καὶ σὺν ἀδελφῷ καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις παισί, πάντων πάντα κράτιστος ἐνομίζετο. Οὗτος αἰδημονέστατος τῶν ἡλικιωτῶν ἐδόκει εἶναι καὶ φιλιππότατος· ἔκρινον δ’ αὐτὸν καὶ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἔργων, τοξικῆς τε καὶ ἀκοντίσεως, φιλομαθέστατον εἶναι

καὶ μελετηρότατον. Ἐπεὶ δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἔπρεπε, καί φιλοθηρότατος ἦν καὶ πρὸς τὰ θηρία φιλοκινδυνότατος.

(Ξενοφῶντος Κύρου Ἀνάβασις, Α΄, 9,2-6, διασκευή)

αἰδημονέστατος (αἰδήμων) = πάρα πολύ ντροπαλός
φιλιππότατος (φίλιππος) = πάρα πολύ φίλος των αλόγων (της ιππασίας)
ἐπεὶ... ἔπρεπε = όταν πλέον ταίριαζε στην ηλικία του
φιλοθηρότατος (φιλόθηρος) = πάρα πολύ φίλος του κυνηγιού

- Κατηγορούμενο είναι η λέξη με την οποία αποδίδεται στο υποκείμενο ένα γνώρισμα.
- Τα ρήματα που συνδέουν το υποκείμενο με το κατηγορούμενο λέγονται συνδετικά (Π.χ. εἰμί, ὑπάρχω, γίγνομαι, τυγχάνω, καθίσταμαι, αἱροῦμαι, καλοῦμαι).

• Το κατηγορούμενο μπορεί να είναι επίθετο ή ουσιαστικό, αλλά επίσης και κάθε άλλη λέξη ή ολόκληρη πρόταση.

Ῥόδος ἐστὶ νῆσος.
Ἐπύαξα ἦν φιλομαθεστάτη.
Ἀλέξανδρος ἐγένετο τηλικοῦτος (= τόσο μεγάλος).
Ἐγώ εἰμι ὁ λέγων.
Τό σιγᾶν (= η σιωπή) ἐστι σωφρονεῖν.
Οἱ στρατεύσαντες ἐγένοντο χίλιοι.
Τό στράτευμα ἦν πλησίον.
Φίλιππός ἐστιν ὅ,τι ἂν εἴπῃ τις.

• Το κατηγορούμενο, όταν είναι όνομα, συμφωνεί πάντοτε με το υποκείμενο στην πτώση.
• Πέρα όμως από αυτή τη μορφή, που είναι και η πιο συνηθισμένη, το κατηγορούμενο εμφανίζεται και με άλλες μορφές.

Β. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

• Στα παρακάτω παραδείγματα να μελετήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις και να επισημάνετε τη συντακτική τους χρήση:

1. Ἱπποκράτης ὅδε ἐστὶ <u>τῶν ἐπιχωρίων</u> (= ένας από τους ντόπιους).
2. Ἀλκιβιάδης ἦν <u>ἐτῶν</u> ὡς τεσσαράκοντα.
3. Οἱ τελευταῖοι στρατιῶται κατέβαινον <u>σκοταῖοι</u> (= με το σκοτάδι) εἰς τὸ πεδίον.
4. Θεμιστοκλῆς ἀπέθανεν φαρμάκῳ <u>ἑκών</u> (= μέ τή θέλησή του).
5. Τὸ Ἀλεξάνδρου ὄνομα <u>μέγιστον</u> ηὔξατο (= ώστε να γίνει μεγάλο).
6. Τὸ τῆς πόλεως τεῖχος κτίζεται <u>ὑψηλόν</u>.

Γ. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ι. Γενική κατηγορηματική: Όταν το κατηγορούμενο είναι ουσιαστικό, μερικές φορές δεν τίθεται σε ονομαστική πτώση, σύμφωνα με τον κανόνα, αλλά σε γενική που ονομάζεται **γενική κατηγορηματική** (παραδ. 1, 2) και δηλώνει:

α) **Κτήση** (γενική κατηγορηματική κτητική)
Ὁ ἀγρός ἐστι Τιμοξένου (= ανήκει στον Τιμόξενο).

β) **Ένα σύνολο**, του οποίου το υποκείμενο αποτελεί μέρος (γενική κατηγορηματική διαιρετική).
Ἀγησίλαος ἦν τῶν στρατηγῶν (= ένας από τους στρατηγούς).

γ) **Ύλη** (γενική κατηγορηματική της ύλης)
Ὁ στέφανός ἐστι χρυσοῦ (= φτιαγμένος από χρυσό).

δ) **Ιδιότητα** (γενική κατηγορηματική της ιδιότητας)
Πολλοὶ ἦσαν τῆς αὐτῆς γνώμης (= είχαν την ίδια γνώμη).

ε) **Αξία** (γενική κατηγορηματική της αξίας)
Ὁ σῖτος ἦν ταλάντου (= άξιζε ένα τάλαντο).

Σημείωση: Η χρήση της γενικής κατηγορηματικής (εκτός από τη γενική της ύλης) είναι πολύ συχνή στη νεοελληνική γλώσσα.

- Αυτό το σπίτι είναι **του Νίκου** (γενική κατηγ. κτητική)
- Ο Κώστας είναι **της παρέας μας** (γενική κατηγ. διαιρετική)
- Οι πολύχρωμες γραβάτες είναι **της μόδας** (γενική κατηγ. ιδιότητας)
- Αυτή η σοκολάτα είναι **των πεντακοσίων δραχμών** (γενική κατηγ. αξίας)

Επιρρηματικό κατηγορούμενο: οποιοδήποτε ρήμα (ιδιαίτερα όσα σημαίνουν κίνηση) μπορεί να συνδέει το υποκείμενο με ένα κατηγορούμενο, το οποίο **ισοδυναμεί με επίρρημα** (παραδ. 3, 4).
Το κατηγορούμενο αυτό λέγεται **επιρρηματικό.**
Είναι συνήθως επίθετο και δηλώνει: τόπο, χρόνο, τρόπο, σκοπό, σειρά κ.λπ.

Παραδείγματα	Ο επιρρηματικός ορισμός χαρακτηρίζει:
• Οι στρατιώτες εσκήνωσαν απέναντι από τον ποταμό (= στρατόπεδευσαν) (= στο υπαίθριο) • Ο αγγελιοφόρος τρέχει από τρεις μέρες (= μετά από τρεις μέρες) • Δημοψήφισμα έστρεψε εδε-λοντής (= εθελοντικά) • Αι νῆες (= τα πλοία) ἔπλευσαν βοηθοί (= για να βοηθήσουν) • Ἀλέξανδρος ἐπιτέθη πρῶτος.	τόπο χρόνο τρόπο όκοπο σειρά

ΙΙ. Προληπτικό κατηγορούμενο: Τα ρήματα που σημαίνουν εξέλιξη και η ενέργειά τους διαρκεί για πολύ χρόνο είναι δυνατό να παίρνουν κατηγορούμενο, με το οποίο αποδίδεται από πριν στο υποκείμενο, ως γνώρισμα, το τελικό αποτέλεσμα του ρήματος.
Το κατηγορούμενο αυτό, που προλαβαίνει το αποτέλεσμα της ρηματικής ενέργειας, λέγεται προληπτικό (παραδ. 5-6).

Ὁ Ἀσωπὸς ποταμὸς ἐρρύη (= πλημμύρισε) **μέγας** (= με αποτέλεσμα να γίνει μεγάλος, αδιάβατος).
Ἀννίκερις ὁ Κυρηναῖος τοὺς ἑαυτοῦ φίλους **ἱππέας** ἐδίδαξε (= ώστε να γίνουν ιππείς).
(Πρβλ. νε. Ο Γιάννης σπουδάζει δικηγόρος).

(Βλ. και Σ.Α.Ε. §§ 9-12 και 17)

Δ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►Να μεταφράσετε το παρακάτω κείμενο, αφού πρώτα βρείτε τα κατηγορούμενα που υπάρχουν σ' αυτό:

Ἐγώ, ὁ Μαύσωλος, ἐβασίλευσα Καρίας ἁπάσης, ἦρξα Λυδῶν ἐνίων καὶ ἀντίος πολλοῖς ἡγεμόσιν ἦλθον. Τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων ἦν καὶ ἐν πολέμοις κρατερός. Τὸ δὲ μέγιστον, ὅτε ἐγενόμην ἐτῶν πεντήκοντα, μνῆμα κάλλιστον ἐν Ἁλικαρνασσῷ πρῶτος ἐποίησα. Τοῦτο τὸ μνῆμα ἦν λίθων μεγάλων καὶ ἐκτίσθη ὑψηλόν. Δικαίως ἐπὶ τούτοις μέγα φρονῶ καὶ δοκῶ τῶν ἀθανάτων ἔσεσθαι.

(Λουκιανός, Νεκρικοί Διάλογοι, 24,1, διασκευή)

ἐνίων (ἔνιοι) = μερικών
ἀντίος... ἦλθον = σε σύγκρουση με πολλούς ηγεμόνες ήρθα

κρατερός = δυνατός, γενναίος
μέγα φρονώ = υπερηφανεύομαι

►Να προσδιορίσετε το είδος της γενικής κατηγορηματικής:

1. Ἡ ἡγεμονία ἐστὶ τῆς πόλεως.
2. Ἑρμοκράτης ἦν τῶν στρατιωτῶν.
3. Ἡ γέφυρα ἐγένετο λίθων.
4 Ἐνταῦθα ὑπῆρχεν οἶνος πέντε ἐτῶν.
5 Κίμων ἦν γένους παλαιοῦ καὶ εὐκλεοῦς.
6. Σόλων ἦν τῶν ἑπτὰ σοφῶν.
7. Ἡ Λακεδαίμων τῆς Πελοποννήσου ἐστί.
8. Οὗτος ὁ ἀγρὸς πεντήκοντα μνῶν ἐστι.
9. Τὸ μὲν ἐπιτιμᾶν (= οι επικρίσεις, οι κατηγορίες) ἐστι παντός, τὸ δ’ ὀρθῶς συμβουλεύειν ἐστὶ σώφρονος.
10. Ἦν δὲ οὗτος τῶν ἀμφὶ Μίλητον στρατευσάντων.

►Ποια από τα κατηγορούμενα είναι προληπτικά, ποια είναι επιρρηματικά και τι σημαίνουν;

1. Σωκράτης καὶ Πρωταγόρας ἀντίοι (= αντικρυστά, απέναντι) ἐκάθηντο ἐν τῷ τοῦ Καλλίου οἴκῳ.
2. Δημοσθένης ὄρθριος (= τα ξημερώματα) ἀφίκετο εἰς τὴν πόλιν.
3. Διὰ τούτων Φίλιππος ἤρθη μέγας (= αναδείχτηκε ώστε να γίνει μεγάλος)
4. Κῦρος ἄσμενος (= με ευχαρίστηση) ἑώρα τοὺς Ἕλληνας νικῶντας.
5. Ἱεροκλῆς ἀφίκετο τεταρταῖος εἰς Ἄργος.
6. Οἱ Θηβαῖοι παρεδόθησαν πρῶτοι.
7. Βοῦλις καὶ Σπέρχις ἑκόντες (= με τη θέλησή τους) τῷ βασιλεῖ προσῆλθον ἐπὶ τιμωρίᾳ (= για να τιμωρηθούν).
8. Κίμων ὑπὸ τῆς μητρὸς ἐλεήμων ἐτράφη (= ανατράφηκε).

►Να μεταφέρετε στην αρχαία Ελληνική τις προτάσεις:

1. Ο Κύρος βγήκε (ἐξῆλθε) από τα ανάκτορα τη δεύτερη μέρα.
2. Ο Σωκράτης ήταν ένας από τους φιλοσόφους.
3. Το σπίτι ήταν φτιαγμένο με πλίνθους.
4. Αυτός ο ναός είναι από ξύλα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2
ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΑΜΕΣΟ – ΕΜΜΕΣΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΣΥΣΤΟΙΧΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε το παρακάτω κείμενο και να προσπαθήσετε, με βάση όσα ξέρετε μέχρι τώρα, να βρείτε τις λέξεις που είναι αντικείμενα:

Θῆρας ἐθήρευον λέων καὶ ὄναγρος, ὁ μὲν λέων διὰ τῆς δυνάμεως ὁ δὲ ὄναγρος διὰ τῆς ταχύτητος. Ἐπεὶ δὲ ζῷά τινα ἐθήρευσαν, ὁ λέων μερίζει καὶ τίθησι τρεῖς μοίρας, καὶ «τὴν μὲν μίαν, εἶπε, λήψομαι ὡς πρῶτος· βασιλέα με ὀνομάζουσι· τὴν δὲ δευτέραν, ὡς ἐξ ἴσου κοινωνός· ἡ δὲ τρίτη μοῖρα κακὸν μέγα σοι ποιήσει, ἂν μὴ φύγῃς».

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευή)

θῆρας (θήρ, ὁ) = άγρια ζώα
ὄναγρος = άγριος όνος
μερίζει (μερίζω) = κάνει τη διανομή, μοιράζει
μοίρας (μοῖρα, ἡ) = μερίδια
ὡς ἐξ ἴσου κοινωνὸς = ως συνέταιρος με ίσα δικαιώματα

Β. ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ

• Η απλή πρόταση είναι δυνατόν να πάρει διάφορες μορφές και αυτό εξαρτάται από το είδος του ρήματος, το οποίο αποτελεί και τον πυρήνα της.
• **Τα ενεργητικά ρήματα,** δηλαδή όσα σημαίνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί, διακρίνονται σε δύο κατηγορίες, τα **αμετάβατα** και τα **μεταβατικά.**

1. Αμετάβατα λέγονται τα ρήματα εκείνα τα οποία δηλώνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί, χωρίς όμως η ενέργειά του να μεταβαίνει σε άλλο πρόσωπο ή πράγμα.
π.χ. Ὁ λέων μερίζει
(ἂν μὴ) φύγῃς (σὺ).

2. Μεταβατικά λέγονται τα ρήματα εκείνα που δηλώνουν ότι η ενέργεια του υποκειμένου τους μεταβαίνει σε ένα άλλο πρόσωπο ή πράγμα, το οποίο ονομάζεται αντικείμενο. Το αντικείμενο τίθεται πάντοτε σε μια από τις πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική, αιτιατική). Στη νέα ελληνική επικράτησε η αιτιατική ως η συνηθέστερη πτώση του αντικειμένου.

• Τα μεταβατικά ρήματα είναι δυνατόν να δέχονται ένα ή δύο αντικείμενα και καλούνται αντίστοιχα μονόπτωτα ή δίπτωτα ρήματα:

	Υποκ.	Ρήμα	Αντικ. (Ι)	Αντικ. (ΙΙ)
μονόπτωτα	(οὗτοι) Κλέαρχος	ἐθήρευσαν ἐτίμα	ζῷα τοὺς φίλους	
δίπτωτα	ἡ μοῖρα Κίμων	ποιήσει ἐδίδου	κακόν χρήματα	σοι τοῖς πτωχοῖς

α) Τα μονόπτωτα ρήματα συντάσσονται, ανάλογα με τη σημασία τους, με γενική, με δοτική ή με αιτιατική, όπως φαίνεται στον επόμενο πίνακα:

γενική	μέμνημαι (=να θυμάσαι) τῶν Ἀθηναίων Σωκράτης οὐκ ἠμέλει τοῦ σώματος οἱ ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦσι τῶν ἀγαθῶν οἱ δίκαιοι ἀκηκόασι (=ἀκούσαν) τῶν μαρτύρων Λακεδαιμόνιοι ἦρξαντο (= ἄρχσαν) τοῦ πολέμου
δοτική	τοῖς Ἕλλησι ἐπιστεύθη (=πιστεύθη) στρατηγία οἱ Ἀθηναῖοι ἐπιστεύσαν τοῖς στρατηγοῖς Πλάτων ὑμῖν (=σωναντοφθαλμόν) ἐστιν Δαρεῖος Μίλητον ἔσωσε (=ἠθέλησε σῶσαι) οἱ φρονοῦντες φρονοῦσι τοῖς ἀγαθοῖς τῷ (ασυθούσαν = ακολουθούσαν) οἱ ἵπποι ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος θεάτρῳ ἔοικε (=μοιάζει)

Περικλῆς τὰ μέγιστά τοὺς Ἀθηναίους ὠφέλει **(οὗτοι) ἐθήρευον ζῷα** **οἱ στρατιῶται ὤρυξαν τάφρον** **οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐφόνευσαν τοὺς κήρυκας**	**αιτιατική**

β) Τα δίπτωτα ρήματα συντάσσονται, ανάλογα με τη σημασία τους, με:

γενική + δοτική, **γενική + αιτιατική**

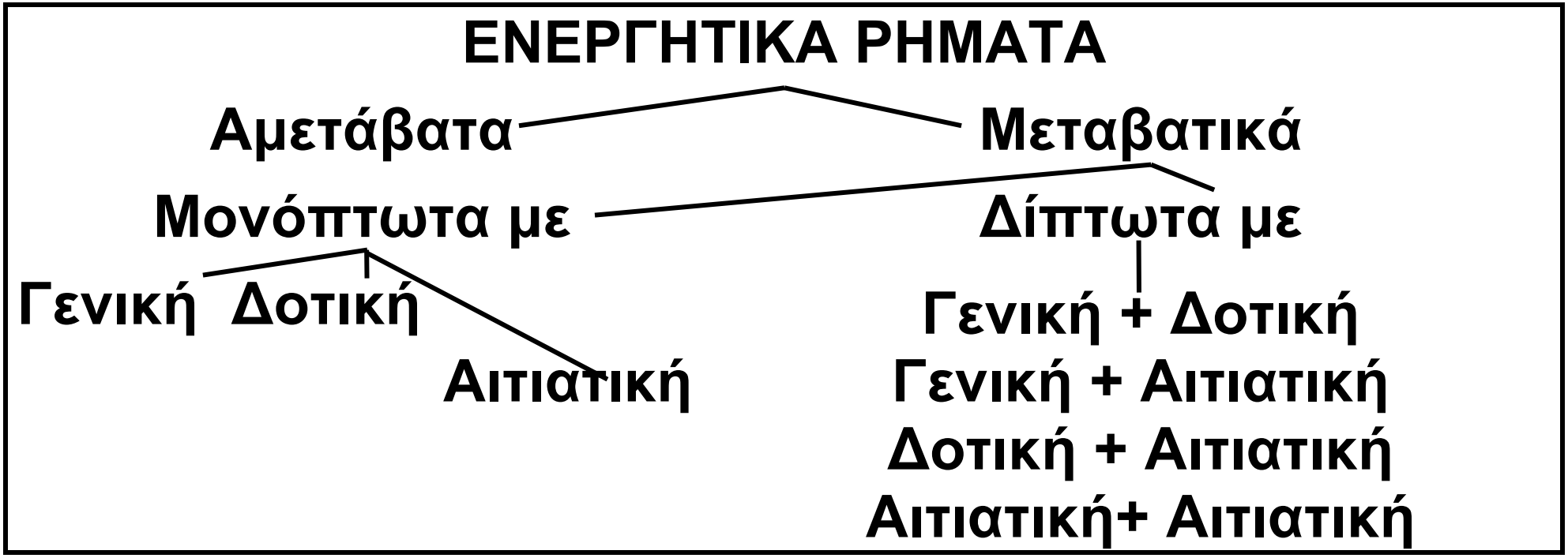
δοτική + αιτιατική, **αιτιατική + αιτιατική**

Βλέπε χαρακτηριστικά παραδείγματα στον επόμενο πίνακα:

μετοχή (=δόση) των εν μέρει (ρουσφετολογικών) αγαθών	γεν.+πλ.
κοινωνήσαν (=μετέσχον) των αυτών αγαθών -ήσαν ήμην -ώσου πάσχω -ούσι τοῖς πρε- σβυτέροις	γεν.+δοτ.
Βασιλεὺς ἡκουσε τοῦτα Τοσοῦτος ἐπιθύμησε (=γέμισε) λόφ- ον νακαὸς (=κιβώτιο) οκτώ ουτος ἔλαβε τὸν Ὀρόντα τῆς ζωνῆς ὁπό τη (ωμη) οἱ Ἑλλῆνοι ἐκώμων τοῦ ἀγῶνος (=εμπόδιζαν) τοὺς /ανακ- ᾶσαι τοῦ ἀγῶνος	.τιθ.+αιτ.

Ἀλέξανδρος τὸν ἑαυτοῦ δακτύλιον ἔδωκε τῷ Περδίκκᾳ ὁ σίδηρος ἐξισοῖ (=εξισώνει) τοὺς ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς προσήγαγον (=έφεραν, παρουσίασαν) αὐτῷ τοὺς αἰχμαλώτους ταῦτα συνεβούλευσεν Περικλῆς Ἀθηναίοις	δοτ.+αιτ.
Κάτων ἐδίδασκεν τὸν υἱὸν μουσικὴν αἰτεῖτε Ἀλέξανδρον ἱππέας ὁ πάππος τὸν Κῦρον ἐνέδυσε (=έντυσε) καλὴν στολήν	αιτ.+αιτ.

Συνοπτικός πίνακας των ενεργητικών ρημάτων ανάλογα με τη σημασία τους και τα αντικείμενα με τα οποία συντάσσονται:

Γ. ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

• Ἄμεσο και ἐμμεσο αντικείμενο

Στα δίπτωτα ρήματα το ένα αντικείμενο ονομάζεται ἀμεσο και το άλλο ἐμμεσο.

Άμεσο είναι το αντικείμενο που βρίσκεται σε πτώση αιτιατική και, όταν το ρήμα συντάσσεται με δύο αιτιατικές, άμεσο είναι αυτό που δηλώνει πρόσωπο. Στην περίπτωση που κανένα αντικείμενο δεν είναι σε πτώση αιτιατική, άμεσο είναι αυτό που βρίσκεται σε πτώση γενική. (Βλ. και Σ.Α.Ε. §49, σημείωση).

- Κῦρος ἔδωκε Κλεάρχῳ (έμμεσο) χρυσίον(άμεσο).
- Ἐμοῦ (έμμεσο) ἀκούσεσθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν (άμεσο).
- Διδάσκουσι τοὺς παῖδας (άμεσο) σωφροσύνην (έμμεσο).
- Μετεσχήκαμεν ὑμῖν (έμμεσο) ἱερῶν

τῶν σεμνοτάτων (άμεσο).

• **Κατηγορούμενο του αντικειμένου**
Σε ορισμένα δίπτωτα ρήματα που συντάσσονται με δύο αιτιατικές παρατηρούμε ότι η μία αιτιατική είναι κατηγορούμενο της άλλης και γι' αυτο ονομάζεται **κατηγορούμενο του αντικειμένου.**
Σ' αυτή την κατηγορία ανήκουν τα ρήματα: **ὀνομάζω, νομίζω, ἐκλέγω, διορίζω, ποιῶ**
και όσα έχουν παρόμοια σημασία.

Η λειτουργία του κατηγορουμένου γίνεται σαφέστερη, αν η συγκεκριμένη πρόταση μετατραπεί σε παθητική. Προσέξτε τις επερχόμενες μεταβολές στα επόμενα παραδείγματα:

- (Οὗτοι) ὀνομάζουσιν ἐμὲ (αντικ.) βασιλέα (κατηγ. αντικ.).
- Οἱ Ἀθηναῖοι ἐκάλουν τοὺς ποιητὰς (αντικ.) θείους (κατηγ. αντικ.).

Αντίστοιχες εκφράσεις στην παθητική φωνή:
- Οὗτος (ὁ λέων) ὀνομάζεται ὑπὸ τούτων βασιλεύς (κατηγ.).
- Οἱ ποιηταὶ ἐκαλοῦντο θεῖοι (κατηγ.) ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων.

Σημείωση: Σπάνια παρατηρούμε κατηγορούμενο του αντικειμένου με άλλα ρήματα που συντάσονται διαφορετικά:
π.χ. Ἐμοὶ χρῆσθε κριτῇ.

• Σύστοιχο αντικείμενο
Πολλές φορές συμβαινει το αντικείμενο που βρίσκεται σε πτώση αιτιατική να επαναλαμβάνει τη ρηματική ενέργεια, και μάλιστα με όνομα, που έχει την ίδια ρίζα με το ρήμα, ή συνώνυμο. Το αντικείμενο αυτό καλείται σύστοιχο.
- Οὗτοι ἐθήρευον θῆρας.
- Σωκράτης θυσίας ἔθυε.

- Κροῖσος ἔζη **βίον** εὐδαίμονα.

Το σύστοιχο αντικείμενο συνοδεύεται συνήθως από επιθετικό προσδιορισμό και, επειδή δεν εκφράζει κάποια αναγκαία έννοια, κατά κανόνα παραλείπεται και μένει στη θέση του μόνο ο επιθετικός προσδιορισμός, είτε αμετάβλητος είτε σε πτώση αιτιατική ουδετέρου γένους, συνήθως πληθυντικού αριθμού.

- Παῖσον (=χτύπησε) **διπλῆν** (<διπλῆν πληγήν).
- Ἀλκιβιάδης **πολλὰ** ἥμαρτε (<πολλὰς ἁμαρτίας).

Σημείωση: Στην κοινή νεοελληνική γλώσσα ο επιθετικός προσδιορισμός του συστοίχου αντικειμένου κατέληξε σε τροπικό επίρρημα. Έτσι προέκυψε η κατάληξη **-α** των επιρρημάτων αντί της **-ως** της αρχαίας Ελληνικής.

- Βαδίζει καμαρωτά (<καμαρωτό βάδισμα)
- Ζούσε ήσυχα (<ήσυχη ζωή)
- Γελούσε τρανταχτά (<τρανταχτό γέλιο)
- Σφύριζε κλέφτικα (<κλέφτικο σφύριγμα)

Δ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►Στα επόμενα παραδείγματα ποια ρήματα είναι δίπτωτα και ποια μονόπτωτα;

1. Σχολαστικὸς ἰατρῷ συναντήσας, ἔλεγεν αὐτῷ τάδε· «συγχώρησόν μοι καὶ μή μοι μέμψῃ ὅτι (=διότι) οὐκ ἐνόσησα νόσημά τι».
2. Ξενοφῶν ἐπυνθάνετο (=ζητούσε να μάθει) τῶν αἰχμαλώτων ἑτέραν ὁδόν.
3. Σωκράτης ἐδίδασκε τοὺς μαθητὰς τὴν ἀρετὴν καὶ οὐκ ἐπράττετο (=δεν έπαιρνε) αὐτοὺς χρήματα.

►Στα παρακάτω παραδείγματα να αναγνωρίσετε τα σύστοιχα αντικείμενα και τα κατηγορούμενα του αντικειμένου:

1. Ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ οἱ Ἕλληνες εἵλοντο (=εξέλεξαν) Ξενοφῶντα στρατηγόν.
2. Οἱ Ἀθηναῖοι τοσαύτας ἑορτὰς ἑώρταζον, ὅσας οὐδεμία τῶν ἄλλων Ἑλληνίδων πόλεων καὶ τοσαύτας δίκας ἐδικάζοντο, ὅσας οὐδὲ πάντες ἄνθρωποι.
3. Ἀθηναῖοι τοὺς Μεγαρεῖς ἐνόμιζον συμμάχους πιστοὺς καὶ στρατιώτας γενναίους.
4. Τοιαῦτα ἔλεγεν ὁ Ἐρατοσθένης καὶ πολλὰ ἐμηχανᾶτο (=επινοούσε) διὰ τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν.
5. Τὴν τοιαύτην δύναμιν ἀνδρείαν ἔγωγε καλῶ.
6. Ἂν σωφρονῇς κράτιστον βίον ζήσεις.

7. Δημοσθένης πολλοὺς κινδύνους ὑπὲρ τῆς πατρίδος κεκινδύνευκεν καὶ τὰ βέλτιστα συμβεβούλευκεν.
8. Πλείονα λυποῦνται οἱ πλούσιοι τῶν πενήτων.

►Να συμπτύξετε και να αναπτύξετε κατάλληλα τις επόμενες προτάσεις σύμφωνα με το παράδειγμα:

1. Ὅμηρος παιδεύει τὴν ἀρίστην παιδείαν.
1. Ὅμηρος παιδεύει τὰ ἄριστα.

2. Τὴν κακίστην δουλείαν οἱ ἀκρατεῖς δουλεύουσι.
2. .....

3. Ξενοφῶν τούτους τοὺς λόγους εἶπεν.
3. .....

4. Τὸν ἄνθρωπον δεῖ πολλοὺς μόχθους μοχθεῖν.
4. .....

5. .....

5. Ἡ ἐμὴ τέχνη βραχέα δύναται ὠφελεῖν.

6. .....

6. Μέγα δύναται ὁ τοῦ ἑαυτοῦ κρατῶν.

7. .....

7. Σωκράτης ἄριστα ἔπραττεν ἐν τῷ βίῳ.

8. .....

8. Οἱ ἐν Μαραθῶνι μεγάλα ἐνίκησαν.

►Να μεταφέρετε στην αρχαία Ελληνική τις επόμενες προτάσεις:

1. Ονόμασε τον εαυτό του στρατηγό όλων των Ελλήνων.
2. Ο Αλκιβιάδης πολύ έβλαψε (εζημίωσε) την πατρίδα του την Αθήνα.

►Να μεταφράσετε το κείμενο:

Τὴν τῶν ποταμῶν φύσιν καὶ τὰ ῥεῖθρα αὐτῶν ὁρῶμεν· ὅμως οἱ τιμῶντες αὐτοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα αὐτῶν ἐργαζόμενοι οἳ μὲν ἀνθρωπομόρφους αὐτοὺς ἱδρύσαντο, οἳ δὲ βοῶν εἶδος αὐτοῖς περιέθηκαν. Βουσὶ μὲν οὖν εἰκάζουσιν οἱ Στυμφάλιοι τὸν Ἐρασῖνον καὶ τὸν Μετώπην καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι τὸν Εὐρώταν. Ἀθηναῖοι δὲ τὸν Κηφισὸν ἄνδρα δεικνύουσι ἐν προτομῇ κέρατα ἔχοντα.

(Αἰλιανοῦ, Ποικίλη Ἱστορία, Β, 33, διασκευή

ῥεῖθρα = κοίτες
οἳ μέν... οἳ δὲ = άλλοι μεν... άλλοι δε
ἱδρύσαντο = έκαναν, έφτιαξαν
βοῶν εἶδος αὐτοῖς περιέθηκαν = τους έδωσαν μορφή βοδιών
βουσὶν εἰκάζουσιν = παρομοιάζουν με βόδια / απεικονίζουν ως βόδια

ΕΝΟΤΗΤΑ 3
ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΤΗΣ Γ΄ ΚΛΙΣΗΣ (ΜΟΝΟΘΕΜΑ)

Α. ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ

Στο παρακάτω κείμενο να βρείτε, με βάση όσα γνωρίζετε, τα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης:

Μετὰ δὲ τὴν Αἰγέως τελευτήν, Θησεὺς βασιλεὺς ἐγένετο καὶ ἔργον θαυμαστὸν ἐποίησεν. Οὗτος μεθ' ἱππέων πολλῶν καὶ ἱερέων τοὺς τῆς Ἀττικῆς δήμους ἔπειθεν μίαν πόλιν ποιῆσαι. Καταλύσας οὖν τὰς παρ' ἑκαστῳ δήμῳ ἀρχάς, κοινὸν πρυτανεῖον καὶ βουλευτήριον ἵδρυσε καὶ τὴν νέαν πόλιν Ἀθήνας προσηγόρευσε.

(Πλουτάρχου Βίοι Παράλληλοι, Θησεύς, 24, διασκευή)

• Να εντάξετε τα ουσιαστικά που αναγνωρίσατε στην κατάλληλη κατηγορία, σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα:

Ουσιαστικά γ΄ κλίσης

Φωνηεντόληκτα	**Συμφωνόληκτα**
μονόθεμα καταληκτικά σε: -ως, -ωος (ἥρως, -ωος) -υς, -υος (βότρυς, -υος) -ευς, -εως (βασιλεύς, -έως)	**διπλόθεμα καταληκτικά σε:** -ις, -εως (πόλις, -εως) -υς, -εως (πέλεκυς, -εως) **ουδέτερα σε:** -υ, -εως (ἄστυ, -εως) **ακατάληκτα σε:** -ω, -ους (<οος) (ἠχώ, -οῦς)

*Από αυτά έχουν διδαχθεί μέχρι τώρα τα λήγοντα σε **-ευς, -εως** και **-ις, -εως.**

Β. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα επόμενα παραδείγματα και να επισημάνετε τα φωνηεντόληκτα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης. Σε ποιες από τις παραπάνω κατηγορίες ανήκουν;

• Οἱ Τρῶες Ἴλον καὶ Τρῶα ἐθεράπευον (=τιμούσαν) ὡς ἥρωας. Τοῖς ἥρωσι τούτοις πολλοὶ ναοὶ ἦσαν.
• Κατὰ τὰς κλιτῦς (=βουνοπλαγιές) τοῦ Ὑμηττοῦ ἄμπελοι ἐφύοντο καὶ βότρυες (=σταφύλια) ἐγίγνοντο, ἐκ δὲ τῶν βοτρύων οἶνος ἐξαίρετος. Κίνδυνος δ' ὅμως τοῖς βότρυσιν οἱ μύες (=τα ποντίκια) ἦσαν.

Στα παραπάνω παραδείγματα υπάρχουν ορισμένοι νέοι τύποι φωνηεντολήκτων της γ΄ κλίσης:

α) Τρῶες
Τρῶα
ἥρωας

β) τὰς κλιτῦς
βότρυες
τῶν βοτρύων

ἥρωσι	τοῖς βότρυσιν
	οἱ μύες

Εδώ, πρόκειται για φωνηεντόληκτα που λήγουν:
α) σε -ως, -ωος (π.χ. Τρώς, -ώός, ἥρως, -ωος)
β) σε -υς, -υος (π.χ. κλιτύς, -ύος, βότρυς, -υος, μῦς, -υός)

Τα ονόματα αυτά κλίνονται ως εξής (βλ. και τις παραγρ. 108-109 της Γ.Α.Ε.):

ΕΝΙΚΟΣ

ΟΝΟΜ.	ὁ ἥρως	ὁ Τρὼς
ΓΕΝ.	τοῦ ἥρωος	τοῦ Τρωὸς
ΔΟΤ.	τῷ ἥρωι	τῷ Τρωὶ
ΑΙΤ.	τὸν ἥρωα	τὸν Τρῶα
ΚΛΗΤ.	(ὦ) ἥρως	(ὦ) Τρὼς

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ

ΟΝΟΜ.	οἱ ἥρωες	οἱ Τρῶες
ΓΕΝ.	τῶν ἡρώων	τῶν Τρώων
ΔΟΤ.	τοῖς ἥρωσι(ν)	τοῖς Τρωσὶ(ν)
ΑΙΤ.	τοὺς ἥρωας	τοὺς Τρῶας
ΚΛΗΤ.	(ὦ) ἥρωες	(ὦ) Τρῶες

ΕΝΙΚΟΣ

ΟΝΟΜ.	ὁ βότρυς	ὁ μῦς
ΓΕΝ.	τοῦ βότρυος	τοῦ μυὸς
ΔΟΤ.	τῷ βότρυϊ	τῷ μυΐ
ΑΙΤ.	τὸν βότρυν	τὸν μῦν
ΚΛΗΤ.	(ὦ) βότρυ	(ὦ) μῦ

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ

ΟΝΟΜ.	οἱ βότρυες	οἱ μύες
ΓΕΝ.	τῶν βοτρύων	τῶν μυῶν
ΔΟΤ.	τοῖς βότρυσι(ν)	τοῖς μυσὶ(ν)
ΑΙΤ.	τοὺς βότρυς	τοὺς μῦς
ΚΛΗΤ.	(ὦ) βότρυες	(ὦ) μύες

Γ. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τα παραπάνω ονόματα έχουν μόνον ένα θέμα (ηρω-, Τρω-, βότρυ-, μυ-) και γι' αυτό χαρακτηρίζονται, όπως είπαμε ως μονόθεμα.

Από αυτά, όσα ανήκουν στην πρώτη κατηγορία (δηλαδή λήγουν σε -ως, -ωος) κλίνονται ομαλά και σύμφωνα με τα υποδείγματα. Για τα ονόματα της δεύτερης κατηγορίας (για όσα δηλαδή λήγουν σε -υς, -υος) πρέπει να γνωρίζουμε τα εξής:

1. Η κλητική του ενικού σχηματίζεται μόνο με το θέμα, δηλαδή χωρίς κατάληξη. Π.χ. (ὦ)βότρυ, (ὦ) κλιτύ, (ὦ) μῦ.
2. Η αιτιατική του ενικού έχει κατάληξη -ν (αντί -α), π.χ. τὸν βότρυν, τὴν κλιτύν, τὸν μῦν.
3. Η αιτιατική του πληθυντικού έχει την κατάληξη -ς (αντί -ας) και όταν

τονίζεται στη λήγουσα παίρνει περισπωμένη. Π.χ. τοὺς βότρυς, τὰς κλιτῦς, τοὺς μῦς.

4. Τα μονοσύλλαβα ονόματα της κατηγορίας αυτής, όπου εμφανίζουν μία μόνο συλλαβή, παίρνουν περισπωμένη, π.χ. ὁ μῦς, τὸν μῦν, (ὦ) μῦ, τοὺς μῦς.

Δ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►Να συμπληρώσετε τους κλιτικούς τύπους των ουσιαστικών ὁ θώς (=το τσακάλι), ἡ κλιτύς, ὁ στάχυς, ἡ δρῦς (=η βελανιδιά) στον πίνακα που ακολουθεί:

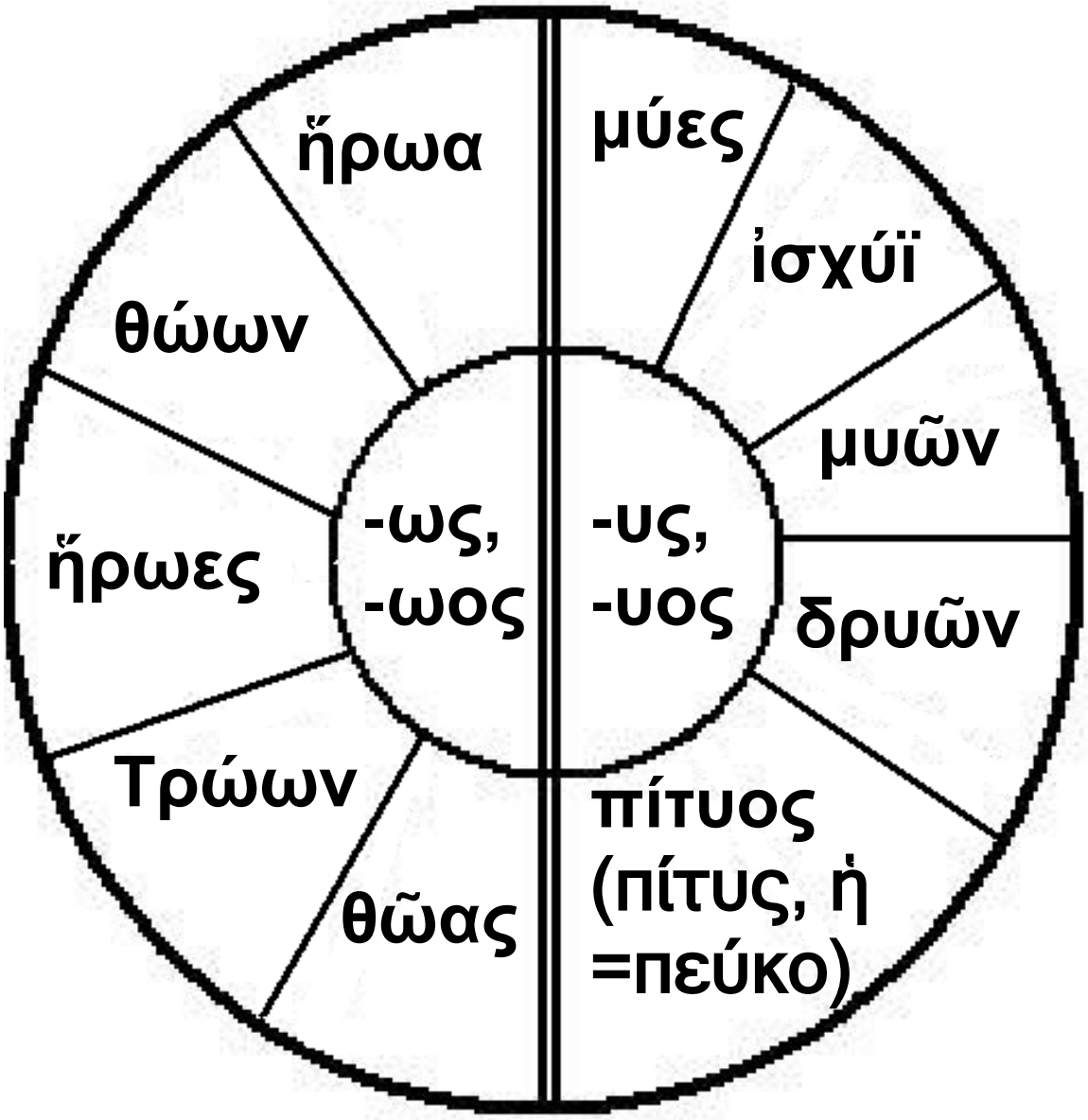
ΠΤΩΣΕΙΣ	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
ΟΝΟΜ.	ὁ θὼς	……..
ΓΕΝ.	……..	τῆς κλιτύος
ΔΟΤ.	……..	……..
ΑΙΤ.	τὸν θῶα	……..
ΚΛΗΤ.	……..	……..

	ΠΛΗΘ. ΑΡΙΘΜΟΣ
ΟΝΟΜ.	..... αἱ κλιτύες
ΓΕΝ.	τῶν θώων .....
ΔΟΤ.	....
ΑΙΤ.	τοὺς θῶας .....
ΚΛΗΤ.	....

ΠΤΩΣΕΙΣ	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ
ΟΝΟΜ.	..... ἡ δρῦς
ΓΕΝ.	....
ΔΟΤ.	τῷ στάχυϊ .....
ΑΙΤ.	..... τὴν δρῦν
ΚΛΗΤ.	....

	ΠΛΗΘ. ΑΡΙΘΜΟΣ
ΟΝΟΜ.	....
ΓΕΝ.	..... τῶν δρυῶν
ΔΟΤ.	....
ΑΙΤ.	τοὺς στάχυς .....
ΚΛΗΤ.	..... (ὦ) δρύες

►Να συμπληρώσετε τα κενά των προτάσεων με τις κατάλληλες λέξεις από το παρακάτω σχήμα:

1. Οἱ ..... τὸ πάλαι (=τα παλιά χρόνια) ἡμίθεοι ἐνομίζοντο.
2. Τὴν τῶν …… πόλιν οἱ Ἕλληνες δόλῳ (=με δόλο, με τέχνασμα) κατέλαβον.

3. Ἡ τῶν ..... δορὰ (=δέρμα) χρήσιμος τοῖς ἀνθρώποις ἦν καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ..... ἐφόνευον.
4. Τὸν Νεῖλον ποταμὸν οἱ Αἰγύπτιοι ὡς θεὸν καὶ ..... ἐτίμων.
5. Πιστεύομεν τῇ τοῦ σώματος ....., μᾶλλον ὅμως πιστεύομεν τῇ τῆς ψυχῆς ῥώμῃ.
6. Τὸ ὄρος τοῦτο μεστὸν (=γεμάτο) ..... ἐστιν.
7. Πόλεμόν ποτε οἱ ..... τοῖς βατράχοις ἐκήρυξαν, ἐπεὶ ὁ τῶν ..... βασιλεὺς ὑπὸ βατράχου ἐπνίγη.
8. Ἐν Ὀλυμπίᾳ μὲν ἐλαίας στέφανος ἦν ἆθλον (=βραβείο) τῆς νίκης, ἐν δέ τῷ Ἰσθμῷ ..... στέφανος.

►Να βάλετε στη σωστή πτώση τα ονόματα που είναι σε παρένθεση.

1. Αἱ ..... (Ἐρινὺς =θεά που τιμωρεί τις κακές πράξεις) ἐν Ἀθήναις ἱε-

ρὸν εἶχον· ὠνόμαζον δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τὰς ……(Ἐρινὺς) Εὐμενίδας καὶ σεμνὰς θεούς.
2. Τὸν Πηλείδην Χείρων ἔτρεφε σπλάχνοις λεόντων καὶ …… (σῦς, ὁ =ο χοίρος) ἀγρίων.
3. Οἱ …… (δμώς, ὁ =δούλος) τὰς τῶν πλουσίων τραπέζας παρεσκεύαζον καὶ παντοῖα ἐδέσματα (=φαγητά) παρέθετον.
4. Οἱ τῶν ποταμῶν …… (ἰχθύς) τὰ ὠὰ ὑπὸ τὴν …… (ἰλὺς =λάσπη, πηλός) τίκτουσιν (=γεννούν).
5. Οἱ τῶν ἀγρῶν …… (μῦς) τοὺς …… (στάχυς) καὶ τοὺς …… (βότρυς) φθείρουσιν.
6. Ἀντιγόνη τὸν τοῦ ἀδελφοῦ Πολυνείκους ..... (νέκυς, ὁ =νεκρό σώμα, νεκρός) διὰ ταφῆς ἐτίμησεν.

►Να μεταφέρετε στην αρχαία Ελληνική τα παραδείγματα:

1. Η Αίγυπτος είναι γυμνή (ψιλή + γεν.) από βελανιδιές και πεύκα.
2. Ο Άραχθος ποταμός είναι γεμάτος (μεστός + γεν.) από ψάρια και λάσπη.
3. Η Ελένη ήταν για τους Τρώες (δοτ.) αιτία πολλών κινδύνων.
4. Η Αθηνά στους ήρωες (δοτ.) των Ελλήνων σύμμαχος και σύμβουλος ήταν.

►Στο επόμενο κείμενο να βρείτε τα ονόματα που κλίνονται σύμφωνα με τις δυο κατηγορίες που εξετάσαμε και να κλίνετε ένα από την καθεμιά:

Σῦς ἄγριος ἐστὼς παρά τινα δρῦν τοὺς ὀδόντας ἠκόνα. Θωός δὲ ἐρομένου τὴν αἰτίαν δι’ ἥν, μηδενὸς ὄντος ἐπὶ τὴν κλιτὺν μήτε κυνηγέτου μήτε ἄλλου κινδύνου, τοὺς ὀδόντας

θήγει, ἔφη· «ἀλλ’ ἔγωγε οὐ ματαίως τοῦτο ποιῶ· ἐὰν γάρ με κίνδυνος καταλάβῃ, οὐ τότε περὶ τὸ ἀκονᾶν ἀσχοληθήσομαι, ἑτοίμοις δὲ οὖσι χρήσομαι.

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευή)

ἑστὼς (ἵσταμαι) = που καθόταν, που στέκονταν
ἠκόνα (ἀκονάω -ῶ) = ακόνιζε
θωὸς δὲ ἐρομένου = όταν ένα τσακάλι ρώτησε
κυνηγέτου = κυνηγού
θήγει (θήγω) = ακονίζει, κάνει κοφτερούς
περὶ τὸ ἀκονᾶν = με το ακόνισμα
χρήσομαι = θα (τα) χρησιμοποιήσω

ΕΝΟΤΗΤΑ 4
ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΤΗΣ Γ΄ ΚΛΙΣΗΣ (ΔΙΠΛΟΘΕΜΑ)

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα επόμενα παραδείγματα και να επισημάνετε τα υπάρχοντα διπλόθεμα φωνηεντόληκτα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης.

• Γεωργός, καθ' ἡμέραν ἔξω τοῦ ἄστεως ἐπορεύετο καὶ ἐν τῷ δρυμῷ (=στον δρυμώνα, στο δάσος) τῷ πελέκει (= με το τσεκούρι) ἐξυλεύετο (=έκοβε ξύλα).
• Λακεδαιμόνιοι τοὺς νέους ἐπαίδευον πρὸς πειθὼ καὶ ἀνδρείαν.
• Λέσβος ἡ νῆσος πατρίς ἐστι τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαπφοῦς.

Στα παραπάνω παραδείγματα υπάρχουν ορισμένοι νέοι τύποι δι-

πλοθέμων φωνηεντολήκτων ουσιαστικών της γ΄ κλίσης:

α) τοῦ ἄστεως
τῷ πελέκει

β) πειθὼ
τῆς Σαπφοῦς

Πρόκειται για διπλόθεμα φωνηεντόληκτα που λήγουν:

α) σε -υς/-υ, -εως (π.χ. πέλεκυς, -εως, ἄστυ, -εως)

β) σε -ω, -ους (π.χ. πειθώ, -οῦς, Σαπφώ, -οῦς)

Τα ονόματα αυτά κλίνονται σύμφωνα με τους επόμενους πίνακες (βλ. και τις παραγρ. 111, 112 και 118, 119 της Γ.Α.Ε.):

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΟΝΟΜ.	ὁ πέλεκυς	τὸ ἄστυ	ἡ πειθὼ
ΓΕΝ.	τοῦ πελέκεως	τοῦ ἄστεως	τῆς πειθοῦς
ΔΟΤ.	τῷ πελέκει	τῷ ἄστει	τῇ πειθοῖ
ΑΙΤ.	τὸν πέλεκυν	τὸ ἄστυ	τὴν πειθὼ
ΚΛΗΤ.	(ὦ) πέλεκυ	(ὦ) ἄστυ	(ὦ) πειθοῖ

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΟΝΟΜ.	οἱ πελέκεις	τὰ ἄστη	-
ΓΕΝ.	τῶν πελέκεων	τῶν ἄστεων	-
ΔΟΤ.	τοῖς πελέκεσι	τοῖς ἄστεσι	-
ΑΙΤ.	τοὺς πελέκεις	τὰ ἄστη	-
ΚΛΗΤ.	(ὦ) πελέκεις	(ὦ) ἄστη	-

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τα παραπάνω ονόματα έχουν δυο θέματα και γι' αυτό χαρακτηρίζονται, όπως είπαμε, ως διπλόθεμα. Από αυτά:

α) Τα ονόματα σε -υς/υ, -εως:

1. Έχουν θέματα που λήγουν σε -υ και σε -ε (πέλεκυ-, αστυ-, πελεκε-, αστε-). Από το θέμα που λήγει σε -υ σχηματίζονται η ονομαστική, η αιτιατική και η κλητική του ενικού, ενώ από το θέμα που λήγει σε -ε σχηματίζονται η γενική και η δοτική του ενικού, καθώς και ολόκληρος ο πληθυντικός.

2. Στη γενική του ενικού έχουν κατάληξη -ως (αντί -ος) και τονίζονται, τόσο στη γενική του ενικού όσο και στη γενική του πληθυντικού, στην προπαραλήγουσα, παρά τον κανόνα (Βλ. Γ.Α.Ε. 38,2).

3. Τον χαρακτήρα -ε του θέματος τον συναιρούν με το επόμενο -ι ή -ε των καταλήξεων σε -ει (π.χ. πελέκε-ι > πελέκει, πελέκε-ες > πελέκεις)

4. Τα αρσενικά σε -υς, -εως σχηματίζουν την αιτιατική του ενικού με την κατάληξη -ν (τὸν πέλεκυν) και την αιτιατική του πληθυντικού όμοια με την ονομαστική (τοὺς πελέκεις).

5. Σχηματίζουν την κλητική του ενικού χωρίς κατάληξη, δηλαδή μόνο με το θέμα ((ὦ) πέλεκυ).

β) Τα ονόματα σε -ω, -ους:

1. Έχουν μόνον ενικό αριθμό.

2. Τα θέματά τους λήγουν σε -ω και -ο (π.χ. πειθω-, πειθο). Με το θέμα σε -ω σχηματίζουν την ονομαστική και με το θέμα σε -ο τις άλλες πτώσεις.

3. Στις πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική και αιτιατική) συναιρούν τον χαρακτήρα -ο του θέματος με τα φω-

νήεντα των καταλήξεων (π.χ. *πειθό-ος > πειθοῦς, *πειθόϊ > πειθοῖ, *πειθό-α > πειθώ).

4. Στην αιτιατική ενικού οξύνονται (π.χ. τήν πειθὼ) παρά τον κανόνα, σύμφωνα με τον οποίο οι τονιζόμενες στη λήγουσα συνηρημένες συλλαβές παίρνουν περισπωμένη.

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►Να κατατάξετε τα υπογραμμισμένα ουσιαστικά των επομένων παραδειγμάτων στην αντίστοιχη κατηγορία και να γράψετε τις πλάγιες πτώσεις του ενικού και του πληθυντικού σύμφωνα με το σχήμα της επόμενης σελίδας.

1. Τὰ τῶν κηρύκων καὶ <u>πρέσβεων</u> σώματα οἱ θεοὶ φυλάττουσιν.
2. Λειμὼν (=λιβάδι) κάλλιστος πρὸς

τῷ ἄντρῳ (=κοντά στη σπηλιά) <u>τῆς Καλυψοῦς</u> ἦν.
3. Ἐκ τοῦ τῶν Ἀθηναίων <u>ἄστεως</u> εἰς Λακεδαίμονα ὁδὸς τριῶν ἡμερῶν ἦν.
4. Τοῖς τῶν Ἀθηναίων ὁπλίταις δόρατα ἦν πέντε <u>πήχεων</u>.

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΠΤΩΣΕΙΣ	-υς, -εως	-υ, -εως	-ω, -ους
γεν. δοτ. αιτ.			

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

γεν. δοτ. αιτ.			

►Να βάλετε στη σωστή πτώση τα ουσιαστικά που είναι σε παρένθεση:

1. Οἱ γεωργοὶ τοῖς ……. (πέλεκυς) τὰ δένδρα τέμνουσι (=κόβουν).

2. Νιόβῃ ἑπτὰ υἱοὶ καὶ ἑπτὰ θυγατέρες ἦσαν, τῇ δὲ ..... (Λητὼ) δύο, Ἀπόλλων καὶ Ἄρτεμις.
3. Περικλῆς ἑωρᾶτο (=φαινόταν) ἐν τῷ ..... (ἄστυ) μίαν ὁδὸν τὴν ἐπ' ἀγορὰν καὶ τὸ βουλευτήριον πορευόμενος.
4. Διὸς κελεύσαντος, Ἑρμῆς παρήγγειλε τῇ ..... (Καλυψὼ) τὸν Ὀδυσσέα ἀποπέμψαι (=να αφήσει ελεύθερο).
5. Τῇ τῶν λόγων ..... (πειθὼ) μᾶλλον οἱ νέοι παιδεύονται ἢ ταῖς ποιναῖς καὶ ταῖς βασάνοις.

►Να μεταφέρετε τις προτάσεις στην αρχαία Ελληνική.

1. Ο Οδυσσέας τις πόλεις πολλών ανθρώπων είδε.
2. Τα χτυπήματα (τὸ πλῆγμα) των τσεκουριών ήταν ισχυρά.

3. Από τους ποιητές (γεν.) θαυμάζουμε περισσότερο (μᾶλλον) τη Σαπφώ.
4. Σαπφώ (κλητ.), τα ποιήματά σου (ᾠδὴ) απαγγέλλουμε και την πόλη σου (ἄστυ) τιμούμε.
5. Οι Ρωμαίοι θαύμαζαν τη φρόνηση των απεσταλμένων (πρέσβυς) του Πύρρου.

►Ποια ονόματα μπορείτε να βρείτε στο επόμενο κείμενο, τα οποία να ανήκουν στις κατηγορίες που εξετάσαμε;

Δημάδης ὁ πρέσβυς δημηγορῶν ποτε ἐν τῷ τῶν Ἀθηναίων ἄστει καὶ μὴ δυνάμενος πεῖσαι ἄνδρα εὐμεγέθη μὲν τῷ σώματι, ἀλόγιστον δὲ τὴν ψυχήν, τοῦτον τόν μῦθον εἶπεν· «Ζεὺς πλάσας ἀνθρώπους ἐκέλευσεν Ἑρμῆν νοῦν καὶ πειθὼ αὐτοῖς ἐγχέαι. Κἀκεῖνος, μέτρον ποιήσας μετά τῆς Κλωθοῦς, ἴσον ἐνέχεεν

ἑκάστῳ. Συνέβη δ’ ὅμως, τοὺς μὲν μικροφυεῖς πληρωθέντας τοῦ μέτρου φρονίμους γενέσθαι, τοὺς δὲ μακροὺς ἅτε μὴ ἀφικομένου τοῦ ποτοῦ μηδὲ μέχρι γονάτων, ἀφρόνους γενέσθαι».

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευή)

δημηγορῶν ποτε = μιλώντας κάποτε
ἀλόγιστον δὲ τὴν ψυχήν = φτωχόν όμως στο μυαλό
ἐκέλευσεν (κελεύω) = διέταξε
ἐγχέαι (ἐγχέω) = να τοποθετήσει μέσα τους
Κλωθοῦς (Κλωθώ, ἡ) = μια από τις τρεις μοίρες
ἴσον ἐνέχεεν ἑκάστῳ = έβαζε σ’ όλους την ίδια ποσότητα
μικροφυεῖς = μικρόσωμους
πληρωθέντας τοῦ μέτρου = αφού γέμισαν με τη δόση

τοὺς δὲ μακροὺς = τους ψηλούς
όμως
ἅτε μὴ ἀφικομένου = επειδή δεν έφτασε
ἀφρόνους γενέσθαι = να γίνουν άμυαλοι, κουτοί

ΕΝΟΤΗΤΑ 5
ΥΓΡΟΛΗΚΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΤΗΣ Γ ΚΛΙΣΗΣ (ΔΙΠΛΟΘΕΜΑ)

Α. ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ

Στο παρακάτω κείμενο να βρείτε, με βάση όσα γνωρίζετε, τα συμφωνόληκτα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης:

Κώνωψ πρὸς λέοντα ἐλθὼν εἶπεν· «Οὔτε φοβοῦμαί σε, οὔτε δυνατώτερός μου εἶ· εἰ δὲ μή, τί σοί ἐστιν ἡ δύναμις; ὅτι ξύεις τοῖς ὄνυξι καὶ δάκνεις τοῖς ὀδοῦσι; τοῦτο καὶ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ μαχομένη ποιεῖ. Ἐγὼ δὲ λίαν ὑπάρχω σου ἰσχυρότερος. Εἰ δὲ θέλεις, ἔλθωμεν καὶ εἰς πόλεμον.» Καὶ σαλπίσας ὁ κώνωψ ἐπετίθετο δάκνων τὰ περί τὰς ῥίνας αὐτοῦ ἄτριχα πρόσωπα. Καὶ ὁ λέων τοῖς ἰδίοις ὄνυξι κατέλυεν ἑαυτόν, ἕως

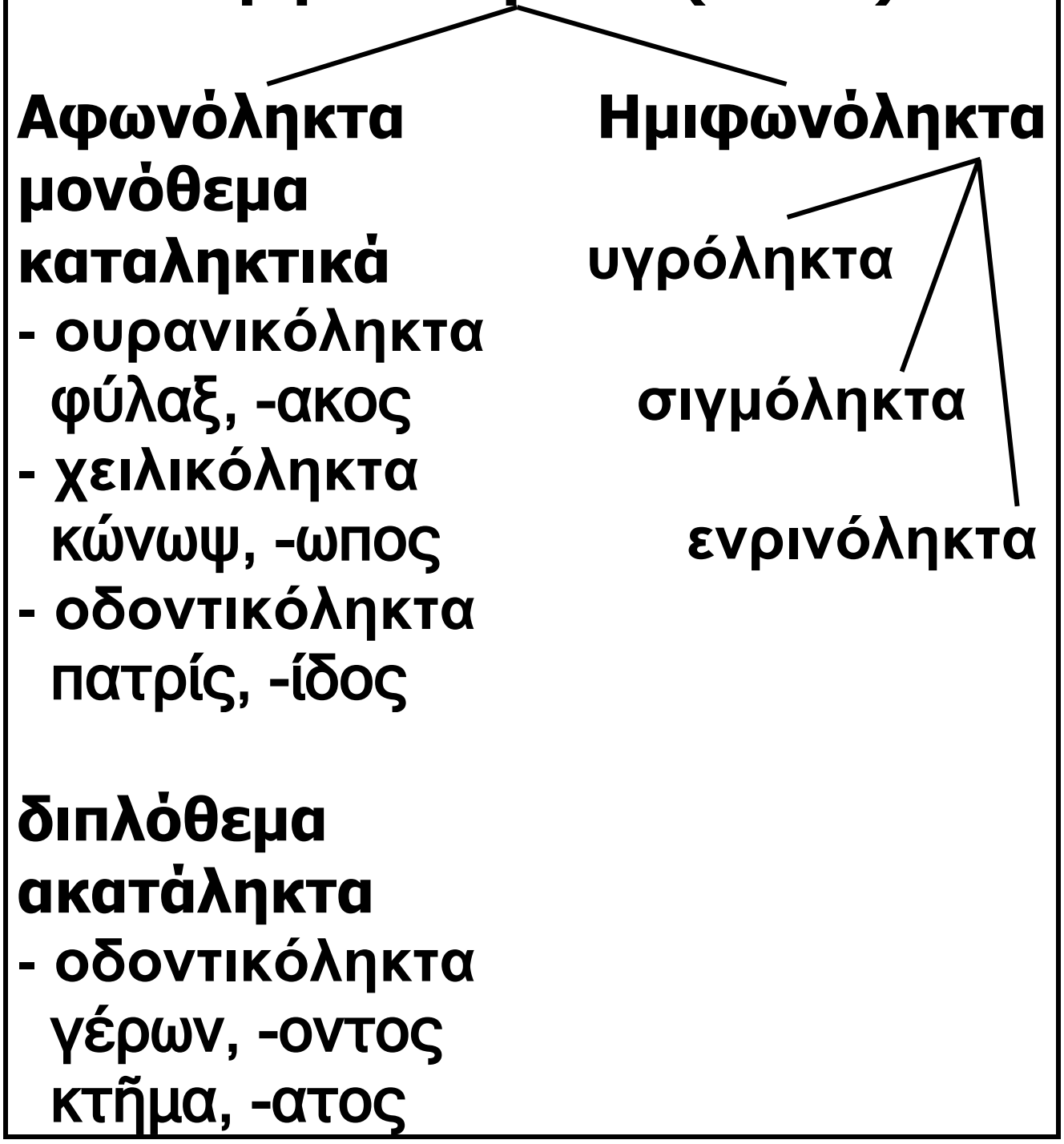
ἀπηύδησεν, καὶ οὕτω ὁ κώνωψ ἐνίκησεν.

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευή)

ξύεις (ξύω) = ξύνεις
δάκνεις τοῖς ὀδοῦσι (ὀδοὺς) = δαγκώνεις με τα δόντια
περί τὰς ῥίνας (ῥίς) = γύρω από τα ρουθούνια
ἀπηύδησεν (ἀπαυδῶ) = απόκαμε, κουράστηκε

• Να εντάξετε τα συμφωνόληκτα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης που αναγνωρίσατε στην κατάλληλη κατηγορία, σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα:

Συμφωνόληκτα* (πίν. 1)

*Έχουν διδαχθεί μέχρι τώρα τα αφωνόληκτα, τα μονόθεμα υγρόληκτα, τα σιγμόληκτα και τα ενρινόληκτα.

Ημιφωνόληκτα (πίν. 2 – συνέχεια πίνακα 1)

υγρόληκτα **σιγμόληκτα** **ενρινόληκτα**

μονόθεμα
ακατάληκτα σε:
-ηρ, -ηρος
κρατὴρ, -ῆρος
-ωρ, -ῶρος
ἰχὼρ, -ῶρος
-αρ, -αρος
νέκταρ, -αρος

διπλόθεμα
ακατάληκτα σε:
-ηρ, -ερος
ἀθὴρ, -έρος
-ωρ, -ορος
ῥήτωρ, -ορος

συγκοπτόμενα
-ηρ, -ρος
πατὴρ, πατρὸς

Ημιφωνόληκτα (συνέχεια πίν. 2)

σιγμόληκτα
ακατάληκτα
-ης, -ους
Σωκράτης, -ους
Περικλῆς, -έους
-ως, -ους
αἰδὼς, -οῦς
-ος, -ους
βέλος, -ους
-ας, -ως/-ατος
κρέας, -ως
πέρας, -ατος

ενρινόληκτα
μονόθεμα
καταληκτικά σε:
-ις, -ῖνος
δελφὶς, -ῖνος
ακαταληκτα σε:
-αν, -ᾶνος
παιὰν, -ᾶνος
-ην, -ηνος
Ἕλλην, -ηνος
-ων, -ῶνος
χιτὼν, -ῶνος
διπλόθεμα
ακατάληκτα σε:
-ην, -ένος
ποιμὴν, -ένος
-ων, -ονος
γείτων, -ονος

Β. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα επόμενα παραδείγματα και να επισημάνετε υγρόληκτα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης. Σε ποιες από τις παραπάνω κατηγορίες ανήκουν;

• Ἀθηναῖοι τοὺς τῶν ῥητόρων λόγους μᾶλλον ἐθαύμαζον ἢ τὰ τῶν στρατηγῶν ἔργα.
• Ἡ ἀκὶς (=κορυφή, άκρη) τοῦ στάχυος καὶ ἀθὴρ καλεῖται.
• Οἱ ἐν τῷ αἰθέρι ἀστέρες ἀεὶ αἴθουσιν (=λάμπουν).
• Ἕκτωρ πολλοὺς ἐνιαυτοὺς (=έτη, χρόνια) τῶν Τρώων ἡγεμὼν καὶ σωτὴρ ἦν.

Στα παραπάνω παραδείγματα οι τύποι:

(Ι)	**ἀθὴρ**	**(ΙΙ)**	**τῶν ῥητόρων**
	αἰθέρι		**Ἕκτωρ**
	ἀστέρες		

είναι υγρόληκτα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης που λήγουν:

α) σε -ηρ, -ερος (ἀθὴρ, -έρος και αἰθὴρ, -έρος)
β) σε -ωρ, -ορος (ῥήτωρ, -ορος και Ἕκτωρ, -ορος)

Τα ονόματα αυτά κλίνονται σύμφωνα με τους επόμενους πίνακες (βλ. επίσης και την παρ. 127β της Γ.Α.Ε.)

	ΕΝΙΚΟΣ	
ΟΝΟΜ.	ὁ ῥήτωρ	ὁ ἀθὴρ
ΓΕΝ.	τοῦ ῥήτορος	τοῦ ἀθέρος
ΔΟΤ.	τῷ ῥήτορι	τῷ ἀθέρι
ΑΙΤ.	τὸν ῥήτορα	τὸν ἀθέρα
ΚΛΗΤ.	(ὦ) ῥῆτορ	(ὦ) ἀθὴρ
	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ	
ΟΝΟΜ.	οἱ ῥήτορες	οἱ ἀθέρες
ΓΕΝ.	τῶν ῥητόρων	τῶν ἀθέρων
ΔΟΤ.	τοῖς ῥήτορσι	τοῖς ἀθέρσι
ΑΙΤ.	τοὺς ῥήτορας	τοὺς ἀθέρας
ΚΛΗΤ.	(ὦ) ῥήτορες	(ὦ) ἀθέρες

Γ. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τα υγρόληκτα ουσιαστικά σε -ωρ, -ορος και -ηρ, -ερος:

1. Έχουν δυο θέματα που λήγουν σε -ωρ, -ορ και σε -ηρ, -ερ αντίστοιχα (π.χ. ῥήτωρ-, ῥητορ- και αἰθηρ-, αἰθερ-). Από αυτά, τα ονόματα σε -ωρ, -ορος σχηματίζουν με το θέμα σε -ωρ μόνο την ονομαστική του ενικού και με το θέμα σε -ορ τις υπόλοιπες πτώσεις του ενικού και ολόκληρο τον πληθυντικό. Τα ονόματα σε -ηρ, -ερος σχηματίζουν με το θέμα σε -ηρ την ονομαστική και την κλητική του ενικού και με το θέμα σε -ερ τις υπόλοιπες πτώσεις του ενικού και ολόκληρο τον πληθυντικό.

2. Η ονομαστική και η κλητική του ενικού σχηματίζονται από τα αντίστοιχα θέματα χωρίς κατάληξη (π.χ. ῥήτωρ, ῥῆτορ και ἀθὴρ, ἀθὴρ).

3. Το όνομα ἀστὴρ σχηματίζει στη δοτική πληθυντικού τον τύπο τοῖς ἀστράσι.

Δ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►Να βάλετε στη σωστή πτώση τα ουσιαστικά που είναι σε παρένθεση:
1. Διὰ τοῦ ..... (αἰθὴρ) πορεύεται, ὥσπερ λαμπάς, ἡ σελήνη.
2. Οἱ ἄνθρωποι τὸ πάλαι (=τα παλιά χρόνια) ᾤοντο (=νόμιζαν) τούς ..... (ἀστὴρ) θεοὺς εἶναι καὶ ἐν τῷ ..... (αἰθὴρ) διατρίβειν (=ότι ζουν).
3. Πιστεύω εἰς ἕνα θεόν, πατέρα, ... (παντοκράτωρ).
4. Πολλοὶ τῶν ..... (ῥήτωρ) καὶ τῶν σοφιστῶν περὶ μικρῶν πραγμάτων διελέγοντο.
5. Τοῖς ..... (ἀστὴρ) οἱ Πέρσαι ναοὺς ἵδρυον καὶ ὡς ἡμιθέους αὐτοὺς ἐθεράπευον.
6. Τῷ μὲν παιδὶ προσήκει μανθά-

νειν, τῷ δὲ ἀνδρὶ πράττειν, τῷ δὲ ..... (ῥήτωρ) βουλεύειν (=να συμβουλεύει, να προτείνει).

►Να αποδώσετε στην κοινή νεοελληνική το ακόλουθο κείμενο:

Στίλπων, ὁ Μεγαρεὺς ῥήτωρ, ἀξιομνημόνευτον δοκεῖ ποιήσασθαι ἀπόκρισιν, ὅτε Δημήτριος ὁ Προγάστωρ ἐξανδραποδισάμενος τὴν πόλιν εἰς ἔδαφος κατέβαλε καὶ τὸν Στίλπωνα ἤρετο, μή τι ἀπολωλεκὼς εἴη. Καὶ ὅς, τὸν αἰθέρα ἀτενίζων, ἔφη· «οὐ δῆτα· πόλεμος γὰρ οὐ λαφυραγωγεῖ ἀρετήν».

ἐξανδραποδισάμενος τὴν πόλιν = αφού υπέταξε την πόλη
εἰς ἔδαφος κατέβαλε = την ισοπέδωσε
ἤρετο (ἐρωτῶ) = ρώτησε
μή τι ἀπολωλεκὼς εἴη = μήπως έχασε κάτι
οὐ δῆτα = όχι βέβαια.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6
ΕΠΙΘΕΤΑ ΤΗΣ Γ΄ ΚΛΙΣΗΣ
Η ΚΛΙΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΟΧΗΣ ΤΟΥ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ ΑΟΡΙΣΤΟΥ

Α. ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ

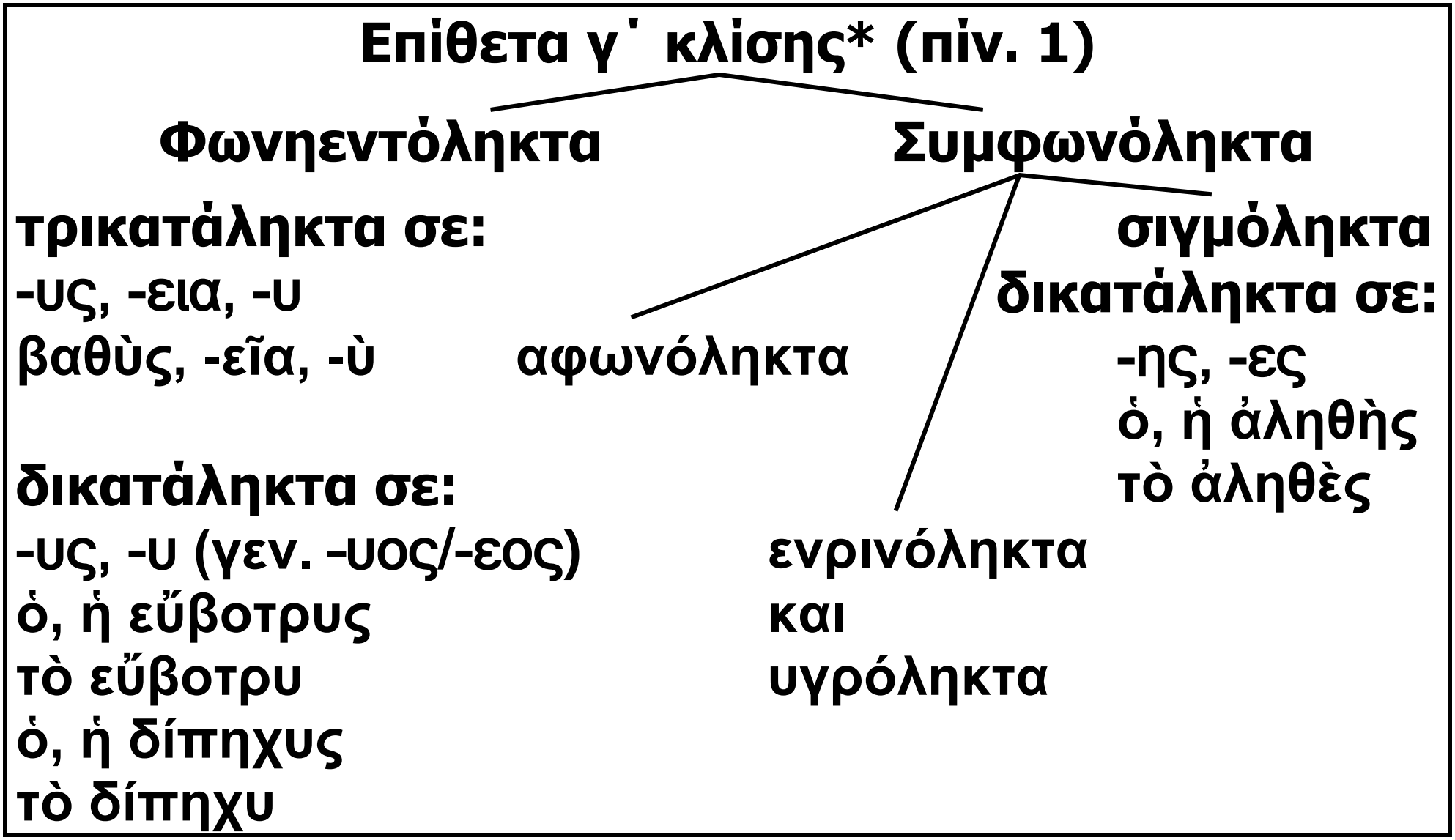
Στο παρακάτω κείμενο να βρείτε, με βάση όσα γνωρίζετε, τα επίθετα της γ΄ κλίσης:

Οἱ μὲν οὖν νέοι ἅπαντες τὰ ἤθη εἰσὶν ἐλεήμονες καὶ οὐ κακοήθεις ἀλλ᾽ εὐήθεις διὰ τὸ μήπω τεθεωρηκέναι πολλὰς πονηρίας. Διὰ δὲ φιλοτιμίαν οὐκ ἀνέχονται ὀλιγωρούμενοι, ἀλλ᾽ ἀγανακτοῦσι καὶ θρασεῖς γίγνονται, ἂν οἴωνται ἀδικεῖσθαι. Ἔτι δὲ εὐμετάβολοι καὶ ἀψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας εἰσί, καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχέως δὲ παύονται· ὀξεῖαι γὰρ αἱ βουλήσεις καὶ οὐ

μεγάλαι, ὥσπερ αἱ τῶν καμνόντων δίψαι καὶ πεῖναι.

(Ἀριστοτέλους Ῥητορική, 1389α, 1-17, διασκευή)

εὐήθεις (εὐήθης) = απονήρευτοι, με καλό χαρακτήρα
ὀλιγωρούμενοι (ὀλιγωροῦμαι) = να περιφρονούνται
ἀψίκοροι = ευκολοχόρταστοι
τῶν καμνόντων (κάμνω) = αυτών που κοπιάζουν, που κουράζονται

Επίθετα γ΄ κλίσης* (πίν. 1)
Φωνηεντόληκτα
Συμφωνόληκτα
τρικατάληκτα σε:
-υς, -εια, -υ
βαθὺς, -εῖα, -ὺ
δικατάληκτα σε:
-υς, -υ (γεν. -υος/-εος)
ὁ, ἡ εὔβοτρυς
τὸ εὔβοτρυ
ὁ, ἡ δίπηχυς
τὸ δίπηχυ
αφωνόληκτα
ενρινόληκτα
και
υγρόληκτα
σιγμόληκτα
δικατάληκτα σε:
-ης, -ες
ὁ, ἡ ἀληθὴς
τὸ ἀληθὲς

Συμφωνόληκτα (συνέχεια πίν. 1)

αφωνόληκτα τρικατάληκτα σε
-ας, -ασα, -αν
πᾶς, πᾶσα, πᾶν
-ων, -ουσα, -ον
ἄκων, -ουσα, -ον
-εις, -εσσα, -εν
χαρίεις, -εσσα, -εν

δικατάληκτα σε
-ις, -ι
ὁ, ἡ εὔελπις
τὸ εὔελπι

μονοκατάληκτα
(με δύο γένη)
ὁ, ἡ βλὰξ

ενρινόληκτα και υγρόληκτα τρικατάληκτα σε
-ας, -αινα, -αν
μέλας, -αινα, -αν

δικατάληκτα σε
-ων, -ον
ὁ, ἡ εὐδαίμων
τὸ εὔδαιμον

μονοκατάληκτα
(με δύο γένη)
ὁ, ἡ μάκαρ

*** Έχουν διδαχθεί μέχρι τώρα τα φωνηεντόληκτα σε -υς -εια -υ, τα αφωνόληκτα σε -ας -ασα -αν και -ων -ουσα -ον, τα ενρινόληκτα σε -ων -ον και τα σιγμόληκτα σε -ης -ες.**

Β. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα επόμενα παραδείγματα και να βρείτε σε ποιες από τις παραπάνω κατηγορίες ανήκουν τα υπογραμμισμένα επίθετα:

• Ἐν τῇ τῶν Ἰνδῶν χώρᾳ ἄμπελοι εὐβότρυες (=με καλά σταφύλια) καὶ φοίνικες γιγάντειοι ἐφύοντο.
• Ὁ Σπερχειὸς ποταμὸς τὸ πάλαι δίπηχυς ἦν τὸ βάθος.
• Αἱ τῆς χαριέσσης ἥβης (=της χαριτωμένης εφηβείας) ἡμέραι βραχεῖαί εἰσιν.
• Οἱ ἐν Μαραθῶνι Ἀθηναῖοι εὐέλπιδες ἦσαν (=είχαν καλές ελπίδες) τῶν ἐναντίων κρατήσειν (=ότι θα νικήσουν τους εχθρούς).
• Οἱ τῶν Λακεδαιμονίων παῖδες ζωμῷ μέλανι ἐτρέφοντο, ὃς ἐκ χοιρείου κρέως (=από χοιρινό κρέας) καὶ αἵματος παρεσκευάζετο.

Στα παραπάνω παραδείγματα οι υπογραμμισμένοι τύποι είναι:

α) φωνηεντόληκτα δικατάληκτα επίθετα της γ΄ κλίσης που λήγουν σε -υς, -υ (ὁ, ἡ εὔβοτρυς, τὸ εὔβοτρυ και ὁ, ἡ δίπηχυς, τὸ δίπηχυ)
β) αφωνόληκτα τρικατάληκτα επίθετα της γ΄ κλίσης που λήγουν σε -εις, -εσσα, -εν (ὁ χαρίεις, ἡ χαρίεσσα, τὸ χαρίεν)
γ) αφωνόληκτα δικατάληκτα επίθετα της γ΄ κλίσης που λήγουν σε -ις, -ι (ὁ, ἡ εὔελπις, τὸ εὔελπι). Και
δ) ενρινόληκτα τρικατάληκτα επίθετα της γ΄ κλίσης που λήγουν σε -ας, -αινα, -αν (ὁ μέλας, ἡ μέλαινα, τὸ μέλαν).

Τα επίθετα αυτά κλίνονται σύμφωνα με τους επόμενους πίνακες (βλ. και τις παραγρ. 171,173,175 (1,2) και 177(α) της Γ.Α.Ε.):

α) (θ. εὐβοτρυ-)

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
ΟΝΟΜ.	ὁ ἡ εὔβοτρυ-ς	τὸ εὔβοτρυ
ΓΕΝ.	τοῦ τῆς εὐβότρυ-ος	τοῦ εὐβότρυ-ος
ΔΟΤ.	τῷ τῇ εὐβότρυ-ϊ	τῷ εὐβότρυ-ϊ
ΑΙΤ.	τὸν τὴν εὔβοτρυ-ν	τὸ εὔβοτρυ
ΚΛΗΤ.	(ὦ) εὔβοτρυ	(ὦ) εὔβοτρυ
	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
ΟΝΟΜ.	οἱ αἱ εὐβότρυ-ες	τὰ εὐβότρυ-α
ΓΕΝ.	τῶν εὐβοτρύ-ων	τῶν εὐβοτρύ-ων
ΔΟΤ.	τοῖς ταῖς εὐβότρυ-σι	τοῖς ευβότρυ-σι
ΑΙΤ.	τοὺς τὰς εὐβότρυς	τὰ εὐβότρυ-α
ΚΛΗΤ.	(ὦ) εὐβότρυ-ες	(ὦ) εὐβότρυ-α

α) (θ. διπηχυ-, διπηχε-)

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
ΟΝΟΜ.	ὁ ἡ δίπηχυ-ς	τὸ δίπηχυ
ΓΕΝ.	τοῦ τῆς διπήχε-ος	τοῦ διπήχε-ος
ΔΟΤ.	τῷ τῇ διπήχει	τῷ διπήχει
ΑΙΤ.	τὸν τὴν δίπηχυν	τὸ δίπηχυ
ΚΛΗΤ.	(ὦ) δίπηχυ	(ὦ) δίπηχυ
	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
ΟΝΟΜ.	οἱ αἱ διπήχεις	τὰ διπήχε-α και διπήχη
ΓΕΝ.	τῶν διπηχέ-ων	τῶν διπηχέ-ων
ΔΟΤ.	τοῖς ταῖς διπήχε-σι	τοῖς διπήχε-σι
ΑΙΤ.	τοὺς τὰς διπήχεις	τὰ διπήχε-α (-η)
ΚΛΗΤ.	(ὦ) διπήχεις	(ὦ) διπήχε-α (-η)

β) (θ. χαριεντ-, χαριετ-)

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ΟΝΟΜ.	χαρίεις	χαρίεσσα	χαρίεν
ΓΕΝ.	χαρίεντ-ος	χαριέσσης	χαρίεντ-ος
ΔΟΤ.	χαρίεντ-ι	χαριέσσῃ	χαρίεντ-ι
ΑΙΤ.	χαρίεντ-α	χαρίεσσαν	χαρίεν
ΚΛΗΤ.	χαρίεν	χαρίεσσα	χαρίεν
	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ΟΝΟΜ.	χαρίεντ-ες	χαρίεσσαι	χαρίεντ-α
ΓΕΝ.	χαριέντ-ων	χαριεσσῶν	χαριέντ-ων
ΔΟΤ.	χαρίεσι	χαριέσσαις	χαρίεσι
ΑΙΤ.	χαρίεντ-ας	χαριέσσας	χαρίεντ-α
ΚΛΗΤ.	χαρίεντ-ες	χαρίεσσαι	χαρίεντ-α

γ) (θ. ευελπιδ-)

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
ΟΝΟΜ.	ὁ ἡ εὔελπις	τὸ εὔελπι
ΓΕΝ.	τοῦ τῆς εὐέλπιδος	τοῦ εὐέλπιδος
ΔΟΤ.	τῷ τῇ εὐέλπιδι	τῷ εὐέλπιδι
ΑΙΤ.	τὸν τὴν εὔελπιν	τὸ εὔελπι
ΚΛΗΤ.	(ὦ) εὔελπις	(ὦ) εὔελπι
	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
ΟΝΟΜ.	οἱ αἱ εὐέλπιδες	τὰ εὐέλπιδα
ΓΕΝ.	τῶν εὐελπίδων	τῶν εὐελπίδων
ΔΟΤ.	τοῖς ταῖς εὐέλπισι	τοῖς εὐέλπισι
ΑΙΤ.	τοὺς τὰς εὐέλπιδας	τὰ εὐέλπιδα
ΚΛΗΤ.	(ὦ) εὐέλπιδες	(ὦ) εὐέλπιδα

δ) (θ. μελαν-)

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ΟΝΟΜ.	μέλας	μέλαινα	μέλαν
ΓΕΝ.	μέλαν-ος	μελαίνης	μέλαν-ος
ΔΟΤ.	μέλαν-ι	μελαίνῃ	μέλαν-ι
ΑΙΤ.	μέλαν-α	μέλαιναν	μέλαν
ΚΛΗΤ.	μέλαν	μέλαινα	μέλαν
	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ΟΝΟΜ.	μέλαν-ες	μέλαιναι	μέλαν-α
ΓΕΝ.	μελάν-ων	μελαινῶν	μελάν-ων
ΔΟΤ.	μέλα-σι	μελαίναις	μέλα-σι
ΑΙΤ.	μέλαν-ας	μελαίνας	μέλαν-α
ΚΛΗΤ.	μέλαν-ες	μέλαιναι	μέλαν-α

Γ. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Από τα παραπάνω επίθετα:

α) Όσα λήγουν σε -υς/-υος και -υς/-εος, είναι σύνθετα και κλίνονται όπως τα αντίστοιχα ουσιαστικά (δηλαδή, το επίθετο ὁ εὔβοτρυς όπως το ουσιαστικό ὁ βότρυς και το επίθετο ὁ δίπηχυς όπως το ουσιαστικό ὁ πῆχυς) με τις εξής διαφορές:
1. Η γενική του ενικού λήγει σε -ος (αντί -ω).
2. Η ονομαστική (άρα και οι ίδιες μ' αυτήν πτώσεις) του πληθυντικού των ουδετέρων παραμένει ασυναίρετη στα επίθετα σε -υς/-υος (π.χ. τὰ εὐβότρυα), ενώ σπάνια συναιρείται στα επίθετα σε -υς/-εος (π.χ. τὰ διπήχεα ή διπήχη).

β) Τα αφωνόληκτα τριγενή και τρικατάληκτα επίθετα της γ΄ κλίσης σε -εις, -εσσα, -εν:

1. Αποβάλλουν το -ντ πριν από το -ς της κατάληξης. (Π.χ. ὁ χαρίεντ-ς > ὁ χαρίεντ-ς > ὁ χαρίεις).
2. Αποβάλλουν το τελικό -τ, όταν δεν υπάρχει κατάληξη (π.χ. τὸ χαρίεντ > τὸ χαρίεν).
3. Η κλητική ενικού του αρσενικού γένους σχηματίζεται από το θέμα. Π.χ. (ὦ) χαρίεν (<(ὦ) χαρίεντ).
4. Σύμφωνα με το επίθετο ὁ χαρίεις κλίνεται μια σειρά επιθέτων που σημαίνουν πλησμονή όπως: ἀστερόεις, -εσσα, -εν (=γεμάτος αστέρια), ἰχθυόεις, - εσσα, -εν (=γεμάτος ψάρια), ἀνεμόεις, -εσσα, -εν (=γεμάτος άνεμο ή γρήγορος όπως ο άνεμος), ὑλήεις, -εσσα, -εν (=γεμάτος δάση) κ.ά.
5. Κατά το επίθετο ὁ χαρίεις κλίνεται επίσης και η μετοχή του παθητικού αορίστου σε -είς, εῖσα, -έν. π.χ. λυθείς, λυθεῖσα, λυθέν (θ. λυθεντ-).

(Για την κλίση της μετοχής αυτής βλ. και την παραγρ. 187(2) της Γ.Α.Ε.).

γ) Τα αφωνόληκτα δικατάληκτα επίθετα της γ΄ κλίσης σε -ις/-ι (π.χ. ὁ, ἡ εὔελπις, τὸ εὔελπι) είναι σύνθετα με β΄ συνθετικό αφωνόληκτο όνομα. Τα επίθετα αυτά κλίνονται συνήθως σύμφωνα με το β΄ συνθετικό τους (π.χ. το επίθετο εὔελπις κλίνεται όπως περίπου και το όνομα ἐλπίς). Στην κατηγορία αυτή ανήκουν επίθετα όπως: ὁ, ἡ ἄχαρις, τὸ ἄχαρι (θ. αχαριτ-), ὁ, ἡ ἐπίχαρις, τὸ ἐπίχαρι, ὁ, ἡ φιλόπολις, τὸ φιλόπολι (θ. φιλοπολιδ-), ὁ, ἡ φίλερις, τὸ φίλερι (=ο φιλόνικος, ο καυγατζής, θ. φιλεριδ-).

δ) Κατά το επίθετο ὁ μέλας κλίνεται επίσης και το επίθετο ὁ τάλας, ἡ τάλαινα, τὸ τάλαν(=ο δυστυχής).

Δ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►Να συμπληρώσετε τον επόμενο πίνακα:

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ΟΝΟΜ.	ὁ λυθεὶς	ἡ λυθεῖσα	τὸ λυθὲν
ΓΕΝ.	.....	τῆς λυθείσης	τοῦ λυθέντος
ΔΟΤ.	τῷ λυθέντι	.....	.....
ΑΙΤ.	.....	.....	.....
ΚΛΗΤ.	(ᾦ) λυθείς	(ᾦ) λυθεῖσα	(ᾦ) λυθὲν
	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ΟΝΟΜ.	οἱ λυθέντες	αἱ λυθεῖσαι	.....
ΓΕΝ.	.....	.....	τῶν λυθέντων
ΔΟΤ.	τοῖς λυθεῖσι	ταῖς λυθείσαις	.....
ΑΙΤ.	τοὺς λυθέντας	.....	.....
ΚΛΗΤ.	.....	.....	(ᾦ) λυθέντα

►Να βάλετε στη σωστή πτώση τα ουσιαστικά που είναι σε παρένθεση:

1. Ἡ τῶν Περσῶν χώρα πληθύει (=εί-ναι γεμάτη) ποταμῶν καὶ ..... (ἰχθυόεις) λιμνῶν. Ἐνταῦθα οἱ ποτα-μοί εἰσιν τὸ μὲν πλάτος ..... (τρίπηχυς) τό δέ βάθος ..... (δίπηχυς).
2. Οἱ τόποι ἐν οἷς ἱερὰ ἵδρυτο (=είχαν ανεγερθεί ναοί) ..... (ὑλήεις) και ..... (ἀνεμόεις) ἦσαν.
3. Ἡ Περσεφόνη, λαμπρῶς ..... (μετοχή παθ. αορ. του ρήμ. παιδεύο-μαι - ἐπαιδεύθην) ὑπὸ τῆς μητρὸς Δήμητρος, καλλίστη καὶ σωφρονε-στάτη τῶν παρθένων ἐγένετο.
4. Ἀθηναῖοι ἐφοβοῦντο μὴ οἱ ..... (μετοχή παθ. αορ. του ρημ. πέμπο-μαι - ἐπέμφθην) ὑπὸ τῶν Κορινθίων ῥήτορες πείσωσι τὸ πλῆθος.
5. Ἀνήρ Πέρσης εἰς Ἀθήνας κατέφυ-γε ..... (μετοχή παθ. αορ. του

ρήμ. φοβοῦμαι - ἐφοβήθην) μὴ ὑπὸ τοῦ σατράπου θανατωθῇ.
6. Αἱ τοῦ Οἰδίποδος θυγατέρες οὐ μόνον φιλάδελφοι (=δεν έτρεφαν αγάπη μόνο για τα αδέρφια τους) ἀλλὰ και ..... (φιλόπολις =αυτός που αγαπά την πόλη, δηλαδή την πατρίδα του) ἦσαν.
7. Οἱ Ἕλληνες πάντες ἀεὶ ..... (φιλόπατρις) καὶ ..... (χαρίεις) ἦσαν.
8. Ταῖς Ἐρινύσιν (=στις Ερινύες) οἱ Ἕλληνες αἶγας (=κατσίκες) ..... (μέλας) ἔθυον.
9. Οἱ τύραννοι ..... (τάλας) καὶ ..... (ἄπολις =χωρίς πόλη, χωρίς πατρίδα, θ. απολιδ-) ποιοῦσι τοὺς πολίτας.

►Στο επόμενο κείμενο να αναγνωρίσετε τους υπογραμμισμένους τύπους και να γράψετε τη γενική και

δοτική ενικού και πληθυντικού (σε όλα τα γένη):

Ἔπηλύς ποτε πένης εἰς Ἀθήνας ἀφικνεῖται καὶ δοῦλος τῷ Διογένει γίγνεται. Τοῦτον ὁ Διογένης, διὰ τὸ ἄχαριν καὶ φίλεριν εἶναι, δὶς καὶ τρὶς τῆς ἡμέρας ἔδερε. Ὁ δοῦλος ἄπελπις διὰ τοῦτο ἦν καὶ μετ' ὀλίγον ὁ τάλας ἀπέδρα. Διογένης δ' ὅμως τὸν ἄπολιν φυγάδα οὐ διώκει. «Αἰσχρὸν γάρ», ἔλεγεν, «τὸν μὲν δοῦλον ἄνευ τοῦ Διογένους ὑπομένειν διάγειν, Διογένη δ' ἄνευ τοῦ δούλου οὔ».

Ἔπηλύς ποτε πένης = κάποτε ένας φτωχός αλλοδαπός
ἀπέδρα (ἀποδιδράσκω) = δραπέτευσε
ὑπομένειν διάγειν = να μπορεί να ζει

►Στο επόμενο κείμενο να βρείτε δυο τουλάχιστον τύπους της μετοχής παθητικού αορίστου. Αφού διαπι-

στώσετε σε ποιο ρήμα ανήκουν, να κλίνετε μια απ' αυτές σε όλα τα γένη και αριθμούς:

Ταῦρος καταδιωχθεὶς ὑπὸ λέοντος καὶ πορευθεὶς πρός τι σπήλαιον, εὗρεν αἶγας ἀγρίας. Τυπτόμενος δὲ ὑπ' αὐτῶν καὶ κερατιζόμενος, ἔφη· «ὅμως, οὐχ ὑμᾶς φοβηθεὶς ἀνέχομαι, ἀλλὰ τὸν πρὸ τοῦ σπηλαίου ἐμφανισθέντα λέοντα».

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευή)

τυπτόμενος δὲ ὑπ' αὐτῶν = καθώς αυτές τον χτυπούσαν
ὅμως, … ἀνέχομαι = όμως, αυτά τα υπομένω όχι γιατί φοβούμαι εσάς

ΕΝΟΤΗΤΑ 7
ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Α. ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ

Να αναγνωρίσετε τις δευτερεύουσες προτάσεις του κειμένου που ακολουθεί και να διακρίνετε τις ονοματικές από τις επιρρηματικές:

Πολλήν μοι ἀπορίαν παρέχει ὁ ἀγὼν οὑτοσί, ὦ ἄνδρες δικασταί, ὅταν ἐνθυμηθῶ ὅτι, ἂν ἐγὼ μὲν μὴ νῦν εὖ εἴπω, οὐ μόνον ἐγώ, ἀλλὰ καὶ ὁ πατὴρ δόξει ἄδικος εἶναι καὶ τῶν ὄντων ἁπάντων στερήσομαι. Ἀνάγκη οὖν, εἰ καὶ μὴ δεινὸς πρὸς ταῦτα πέφυκα, βοηθεῖν τῷ πατρὶ καὶ ἐμαυτῷ οὕτως ὅπως ἂν δύνωμαι. Τὴν μὲν οὖν παρασκευὴν καὶ προθυμίαν τῶν ἐχθρῶν ὁρᾶτε ὥστε οὐδὲν δεῖ περὶ τούτων λέγειν. Τὴν δὲ ἐμὴν ἀπειρίαν πάντες ἴσασιν, ὅσοι

ἐμὲ γιγνώσκουσι.

(Λυσίου, Ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων 1-2)

- Υπενθυμίζεται ότι οι προτάσεις:

Ι. Ως προς τη μεταξύ τους σχέση διακρίνονται σε:

α) **Κύριες ή ανεξάρτητες**, όταν μπορούν να σταθούν μόνες τους στον λόγο.

Νῦν δὴ ἐξελαύνετε ἡμᾶς ἐκ τῆς χώρας.
Ποῖ δῆτ' ἂν τραποίμην;
Γνῶθι σαυτόν.
Μὴ πρὸς θεῶν μαινώμεθα μηδ' αἰσχρῶς ἀπολώμεθα.

β) **Δευτερεύουσες ή εξαρτημένες**, όταν δεν μπορούν να σταθούν μόνες τους στον λόγο, αλλά εξαρτώνται από μιαν άλλη πρόταση, κύρια ή δευτερεύουσα, της οποίας συμπληρώνουν το νόημα.

Πρόξενος εἶπεν ὅτι αὐτός εἰμι, ὃν ζητεῖς.
Καὶ ἐπίτηδές σε οὐκ ἤγειρον, ἵνα ὡς ἄριστα διάγῃς.
Ἐάν τι λέγῃς παρὰ ταῦτα, μάτην ἐρεῖς.
Ἐπιμηθεὺς ἠπόρει, ὅ,τι χρήσαιτο.
(Βλ. Σ.Α.Ε. § 1-2 και 4)

ΙΙ. Οι δευτερεύουσες προτάσεις διακρίνονται σε:

α) **Ονοματικές**, όταν λειτουργούν όπως τα ονόματα, ως υποκείμενα, κατηγορούμενα, αντικείμενα, ονοματικοί προσδιορισμοί.

Λέγουσιν οἱ σοφισταί, ὡς οὐδὲν δέονται χρημάτων.
Δεινὸν ἐφαίνετο εἶναι μὴ οἱ στρατιῶται δύσνοι (=εχθρικοί) ὦσιν.
Τοῦτ' αὐτὸ ἀπόκριναι, εἰ ἀληθῆ λέγομεν ἢ οὐκ ἀληθῆ.
Οὗτός ἐστιν ὃς ἀπέκτεινε τοὺς στρατηγούς.

β) Επιρρηματικές, όταν λειτουργούν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί.

Χαίρω, ὅτι εὐδοκιμεῖς.
Ἀβροκόμας τὰ πλοῖα κατέκαυσεν, ἵνα μὴ Κῦρος διαβῇ.
Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιὼν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε καὶ τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους.
Εἰ μὴ ὑμεῖς ἤλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα.
Ὅτε αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὤν.
Ὅπως γιγνώσκετε, οὕτω καὶ ποιεῖτε.

Για τον τρόπο με τον οποίο εισάγονται, λειτουργούν και εκφέρονται οι δευτερεύουσες προτάσεις, καθώς και για τα ρήματα από τα οποία συνήθως εξαρτώνται (βλέπε Σ.Α.Ε. §§ 154-179 καθώς και τους επόμενους πίνακες I και II):

Ι. ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (βλ. Σ.Α.Ε. §§ 154-161, 175-176, 179)

ΕΙΔΙΚΕΣ		
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	**ΑΡΝΗΣΗ**	**ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ**
ὅτι (πραγματικό) **ὡς (υποκειμενικό)**	**οὐ**	**αντικείμενο** **υποκείμενο** **επεξήγηση (συνήθως ου-δετέρου δεικτικής αντων.)**

ΕΞΑΡΤΗΣΗ	**ΕΚΦΟΡΑ**
ρήματα λεκτικά, δεικτικά αισθητικά, γνωστικά **απρόσωπα ρήματα και εκφράσεις με ανάλογη σημασία**	**Οριστική** **Δυνητική Οριστική** **Δυνητική Ευκτική** **Ευκτική πλαγίου λόγου**

ΕΝΔΟΙΑΣΤΙΚΕΣ		
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	**ΑΡΝΗΣΗ**	**ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ**
μὴ **μὴ οὐ** **(ὅπως μὴ)**		**αντικείμενο** **υποκείμενο** **επεξήγηση (σε ουδέτερο** **δεικτικής. αντωνυμίας**

ΕΞΑΡΤΗΣΗ	ΕΚΦΟΡΑ
ρήματα φόβου, δισταγμού **απρόσωπα ρήματα,** **εκφράσεις**	**Υποτακτική** **Ευκτική πλαγίου λόγου** **Οριστική (πραγματικό)**

ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ		
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	**ΑΡΝΗΣΗ**	**ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ**
εἰ, εἰ-ᾗ, πότερον-ᾗ εἴτε-εἴτε	**οὐ**	**αντικείμενο**
ερωτ., αναφ. αντων.	**μὴ**	**υποκείμενο**
ερωτ., αναφ. επιρρ.		**επεξήγηση (σε ουδέτερο δεικτικής αντων.)**
ἐὰν/ἂν/ἢν		

ΕΞΑΡΤΗΣΗ	ΕΚΦΟΡΑ
ρήματα ερωτηματικά, λεκτικά, δεικτικά, απορίας, θαυμασμού, σκέψης, αισθητικά, γνωστικά, επιμέλειας, απόπειρας, προσοχής	**Οριστική** **Δυνητική Οριστική** **Δυνητική Ευκτική** **Υποτακτική** **Ευκτ. πλαγ. λόγου**
απρόσωπα ρήματα, εκφράσεις	

ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ		
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	**ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ**	**ΕΚΦΟΡΑ**
αναφορικές αντωνυμίες αναφορικά επιρρήματα	υποκείμενο κατηγορούμενο αντικείμενο παράθεση επεξήγηση επιθετικός προσδιορισμός κατηγορηματικός προσδ. ετερόπτωτος επιθ. προσδ.	Οποιαδήποτε έγκλιση

ΙΙ. ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (βλ. Σ.Α.Ε. §§ 162-174, 175-179)

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ		
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	**ΑΡΝΗΣΗ**	**ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ**
διότι, ὡς, ὅτι **ἐπεί, ἐπειδὴ** **εἰ (αβέβαιη αιτιολογία)**	**οὐ** **μὴ/οὐ**	**επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας**

ΕΞΑΡΤΗΣΗ	ΕΚΦΟΡΑ
ρήματα ψυχικού πάθους	**Οριστική** **Δυνητική Οριστική** **Δυνητική Ευκτική** **Ευκτική πλαγίου λόγου**

ΤΕΛΙΚΕΣ		
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	**ΑΡΝΗΣΗ**	**ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ**
ἵνα **ὅπως, ὡς (ἄν)** **μὴ**	**μὴ**	**επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού**

ΕΞΑΡΤΗΣΗ	ΕΚΦΟΡΑ
	Υποτακτική **Ευκτική πλαγίου λόγου** **Οριστική παρελθοντικού χρόνου**

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΕΣ ή ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ			
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	**ΑΡΝΗΣΗ**	**ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ**	**ΕΚΦΟΡΑ**
ὥστε **ὡς**	**οὐ**	**επιρρ. προσδ. αποτελέσματος (πραγματικό)**	**Οριστική** **Δυν. Οριστική** **Δυν. Ευκτική** **Ευκτ. πλαγίου λόγου**
ὥστε **ἐφ᾽ ᾧ** **ἐφ᾽ ᾧτε**	**μὴ**	**ενδεχόμενο απο-τέλεσμα** **επιδιωκόμενο αποτέλεσμα** **όρος ή συμφωνία**	**Απαρέμφατο** **Οριστ. Μέλλ.**

ΕΝΑΝΤΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ή ΠΑΡΑΧΩΡΗΤΙΚΕΣ		
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	**ΑΡΝΗΣΗ**	**ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ**
α) εἰ καὶ, καὶ	**μὴ**	**πραγματική εναντίωση**
β) καὶ εἰ, καὶ ἄν, οὐδ' εἰ, οὐδ' ἄν, μηδ' ἄν		**πιθανή ή αδύνατη εναντίωση**

ΕΞΑΡΤΗΣΗ	ΕΚΦΟΡΑ
αρνητική κύρια πρόταση	**Οριστική** **Ευκτική** **Υποτακτική**

ΥΠΟΘΕΤΙΚΕΣ		
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	**ΑΡΝΗΣΗ**	**ΕΚΦΟΡΑ**
εἰ	**οὐ**	**Οριστική, Ευκτική Υποτακτική**
ἐὰν/ἂν/ἢν	**μὴ**	

ΧΡΟΝΙΚΕΣ (βλ. και υποθετικούς λόγους)		
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	**ΑΡΝΗΣΗ**	**ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ**
χρονικοί σύνδεσμοι (βλ. Γ.Α.Ε. § 367,5) + ἂν αοριστολογικό	**οὐ**	**επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου**
πρὶν	**μὴ**	

ΧΡΟΝΙΚΕΣ (συνέχεια)		
ΕΙΣΑΓ.	**ΕΞΑΡΤΗΣΗ**	**ΕΚΦΟΡΑ**
χρον. σύνδ.		**Οριστική (πραγματικό)** **Υποτακτική (αναμενόμενο, αόριστη επανάληψη στο παρόν και μέλλον)** **Ευκτική (απλή σκέψη, αόριστη επανάληψη στο παρελθόν)**
πρὶν	**κύρια πρόταση καταφατική / αρνητική / σε Ευκτική / σε παρελθ. χρόνο**	**Απαρέμφατο** **Οριστ. παρελθ. χρόνου** **Υποτακτική** **Ευκτική** **Ευκτική πλαγίου λόγου**

	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	ΑΡΝΗΣΗ	ΕΞΑΡΤΗΣΗ
ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ	αναφορικά επιρρ. (βλ. Γ.Α.Ε. §363α)	οὐ	οὕτω(ς) τοιοῦτος τοσοῦτος
	αναφ. αντων. (βλ. Γ.Α.Ε. §§ 240-242)	μὴ	
ΠΑΡΑΒΟΛΙΚΕΣ ή ΠΑΡΟΜΟΙΑΣΤΙΚΕΣ	ὡς, ὥσπερ, ὅπως		
	ὅσον, ὅσῳ		

	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ	ΕΚΦΟΡΑ
ΑΝΑΦ. (επιρρ.)	επιρρημ. προσδ.	Οποιαδήποτε έγκλιση
(αντων.)	επιρρημ. προσδ. της αιτίας του σκοπού του αποτελέσματος υπόθεση	Όπως οι Αιτιολογικές προτάσεις Οριστική Μέλλοντα Όπως οι Αποτελεσματικές προτάσεις Όπως οι Υποθετ. λόγοι
ΠΑΡΑΒ. ή ΠΑΡΟΜ.	παρομοίωση ή σύγκριση	Οποιαδήποτε έγκλιση

Β. ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ι. Οι προτάσεις ως προς το περιεχόμενό τους διακρίνονται σε:
α) Προτάσεις κρίσεως, με τις οποίες διατυπώνεται μια κρίση, μια σκέψη ή δίνεται μια πληροφορία. Εκφέρονται με οριστική (απλή ή δυνητική) ή με δυνητική ευκτική. Έχουν άρνηση οὐ.

> **Σῴζονται καὶ ἐκ πάνυ δεινῶν οἱ ἀγαθοί.**
> **Τὴν πόλιν ἂν ἡγήσω πολέμου ἐργαστήριον εἶναι.**
> **Οὐκ ἂν φθάνοις λέγων.**

β) Προτάσεις επιθυμίας, με τις οποίες εκφράζεται μια επιθυμία, μια προσταγή, μια ευχή. Εκφέρονται με υποτακτική, ευχετική οριστική, ευχετική ευκτική και προστακτική· έχουν άρνηση μή.

Μηδενὶ συμφορὰν ὀνειδίσῃς.
Εἴθε σοι τότε συνεγενόμην.
Ὦ παῖ, γένοιο πατρὸς εὐτυχέστερος, τὰ δ’ ἄλλ’ ὅμοιος.
Ἐμοὶ πείθου καὶ μὴ ἄλλως ποίει.

II. 1. Οι ενδοιαστικές προτάσεις εκφέρονται με οριστική, όταν εκφράζουν φόβο για κάτι πραγματικό και όχι ενδεχόμενο να συμβεί.
Νῦν δὲ φοβούμεθα μὴ ἀμφοτέρων ἅμα ἡμαρτήκαμεν.

2. Οι αιτιολογικές προτάσεις που εξαρτώνται από ρήματα ψυχικού πάθους (χαίρω, ἥδομαι, θαυμάζω, κ.τ.ό) εισάγονται με τον σύνδεσμο εἰ, όταν το αίτιο μπορεί να αμφισβητηθεί:
Οὐ θαυμαστόν, εἰ μὴ τούτων ἐνεθυμήθησαν;

3. Οι τελικές προτάσεις, όταν δηλώνουν σκοπό που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, διότι προηγείται ευχή ανεκπλήρωτη ή κάτι που δεν έγινε, εκφέρονται με οριστική παρελθοντικού χρόνου:
Ἔδει τά ἐνέχυρα τότε λαβεῖν, ὡς μὴ ἐδύνατο ἐξαπατᾶν.

4. Οι συμπερασματικές προτάσεις εκφέρονται με απαρέμφατο, όταν δηλώνουν δυνατό ή ενδεχόμενο αποτέλεσμα, επιδιωκόμενο αποτέλεσμα (δηλ. σκοπό), όρο ή συμφωνία ή προϋπόθεση:
- Ἔχω τριήρεις, ὥστε ἐλεῖν (=μπορώ να συλλάβω) **τὸ ἐκείνων πλοῖον.**
- Οἱ τριάκοντα ἐβουλήθησαν Ἐλευσῖνα ἐξιδιώσαθαι (=να πάρουν), **ὥστε εἶναι σφίσι καταφυγήν.**
- Πολλὰ χρήματα ἔδωκεν ἂν Φιλιστίδης, ὥστ' ἔχειν Ὠρεόν.

5. Οι χρονικές προτάσεις, που εισάγονται με τον σύνδεσμο πρίν, εκφέρονται με απαρέμφατο, όταν η κύρια πρόταση είναι καταφατική, και σπάνια όταν είναι αρνητική: Οὐδὲ πρὸς δικαστηρίῳ ἄφθην οὐδεπώποτε, πρὶν ταύτην τὴν συμφορὰν γενέσθαι (=προτού να συμβεί).

6. Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις διακρίνονται σε:

α) Ερωτήσεις ολικής άγνοιας οι οποίες εισάγονται:

1. Οι απλές με εἰ

2. Οι διμελείς με εἰ-ἤ, πότερον ἤ πότερα-ἤ, εἴτε - εἴτε

- Ἀπορεῖς εἰ διδακτόν ἐστιν ἡ ἀρετή;

- Πειράσομαι μαθεῖν εἰ ἀληθές ἐστιν ὃ λέγεις ἢ μή.

- Ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον πότερον βούλοιτο μένειν ἢ ἀπιέναι.

β) Ερωτήσεις μερικής άγνοιας, οι οποίες εισάγονται:

1. με ερωτηματικές ή αναφορικές αντωνυμίες

2. με ερωτηματικά ή αναφορικά επιρρήματα.

- Λύσανδρος πρῶτον ἐρωτᾷ τί ἐστιν ἄξιος παθεῖν.

- Σκέψασθε, ὦ Ἀθηναῖοι, ὅσην πρόνοιαν περὶ σωφροσύνης ἐποιήσατο ὁ Σόλων.

- Νομίζω πρσήκειν τοῦτο ἡμᾶς σκοπεῖν, ὅπως συμφέροντας νόμους τῇ πόλει θησόμεθα.

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►1. Στους Μύθους του Αισώπου που ακολουθούν να εντοπίσετε και να χαρακτηρίσετε τις δευτερεύουσες προτάσεις:

α΄ Μυῖα

Μυῖα ἐμπεσοῦσα εἰς χύτραν κρέως, ἐπειδὴ ὑπὸ τοῦ ζωμοῦ ἀποπνίγεσθαι ἔμελλεν, ἔφη πρὸς ἑαυτήν· «Ἀλλ' ἔγωγε καὶ βέβρωκα καὶ πέπωκα καὶ λέλουμαι· κἂν ἀποθάνω, οὐδέν μοι μέλει». Ὁ λόγος δηλοῖ ὅτι ῥᾴδιον φέρουσι τὸν θάνατον οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ἀβασανίστως παρακολουθήσῃ.

(Αἰσώπου Μῦθοι, 240 Chambry)

βέβρωκα καὶ πέπωκα = έφαγα και ήπια
ῥᾴδιον (επίρρ.) = εύκολα

β΄ Μύρμηξ καὶ κάνθαρος

Θέρους ὥρᾳ μύρμηξ περιπατῶν κατὰ τὴν ἄρουραν πυροὺς καὶ κριθὰς συνέλεγεν, ἀποθησαυριζόμενος ἑαυτῷ τροφὴν εἰς τὸν χειμῶνα. Κάνθαρος δὲ τοῦτον θεασάμενος ἐθαύμασεν ὡς ἐπιπονώτατον, εἴ γε παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν μοχθεῖ παρ' ὃν τὰ ἄλλα ζῷα πόνων ἀφειμένα ῥᾳστώνην ἄγει. Ὁ δὲ τότε μὲν ἡσύχαζεν· ὕστερον δὲ ὅτε χειμὼν ἐνέστη, τῆς κόπρου ὑπὸ τοῦ ὄμβρου ἐκλυθείσης, ὁ κάνθαρος ἦκε πρὸς αὐτὸν λιμώττων καὶ τροφῆς μεταλαβεῖν δεόμενος. Ὁ δὲ ἔφη πρὸς αὐτόν· «Ὦ κάνθαρε, ἀλλ' εἰ τότε ἐπόνεις, ὅτε ἐμόχθουν καὶ ἐμὲ ὠνείδιζες, οὐκ ἂν νῦν τροφῆς ἐπεδέου».

(Αἰσώπου Μῦθοι, 243 Chambry)

τὴν ἄρουραν = τη γη
πυροὺς = κόκκους σιταριού
κάνθαρος = σκαθάρι

ἐπιπονώτατον = πάρα πολύ εργατικό
πόνων ἀφειμένα (ἀφίημι) ῥᾳστώνην ἄγει = έχουν αφήσει τις δουλειές και ξεκουράζονται (τεμπελιάζουν)
ὑπὸ τοῦ ὄμβρου = από τη βροχή
οὐκ ἂν… ἐπεδέου (ἐπιδέομαι) = δεν θα σου έλειπε τώρα η τροφή

γ΄ Ἁλιεὺς καὶ σμαρὶς

Ἁλιεὺς τὸ δίκτυον χαλάσας ἐν τῇ θαλάσσῃ ἀνήνεγκε σμαρίδα. Σμικρὰ δὲ οὖσα ἱκέτευεν αὐτὸν νῦν μὲν μὴ λαβεῖν αὐτήν, ἀλλ᾽ ἐᾶσαι, διὰ τὸ σμικρὰν τυγχάνειν. «Ἀλλ᾽ ὅταν αὐξηθῶ καὶ μεγάλη, φησί, γένωμαι, συλλαβεῖν με δυνήσῃ, ἐπεὶ καὶ εἰς μείζονά σοι ὠφέλειαν ἔσομαι». Καὶ ὁ ἁλιεὺς εἶπεν· «Ἀλλ᾽ ἔγωγε ἄνους ἂν εἴην, εἰ τὸ χερσὶ παρεὶς κέρδος, κἂν σμικρὸν ᾖ, τὸ προσδοκώμενον κἂν μέγα ὑπάρχῃ, ἐλπίζοιμι».

Ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι ἀλόγιστος ἂν εἴη ὁ δι᾽ ἐλπίδα μείζονος τὰ ἐν χερσὶν ἀφεὶς σμικρὰ ὄντα.

(Αἰσώπου Μῦθοι, 26 Chambry)

σμαρὶς = μαρίδα
τὸ δίκτυον χαλάσας ἀνήνεγκεν (ἀναφέρω) = έριξε το δίχτυ και έβγαλε
παρεὶς (παρίημι) = αφήσω, παραβλέψω

δ΄ Πατὴρ καὶ θυγατέρες

Ἔχων τις δύο θυγατέρας, τὴν μὲν κηπουρῷ ἐξέδωκε πρὸς γάμον, τὴν δὲ ἑτέραν κεραμεῖ. Χρόνου δὲ προελθόντος, ἦκεν ὡς τὴν τοῦ κηπουροῦ καὶ ταύτην ἠρώτα πῶς ἔχοι καὶ ἐν τίνι αὐτοῖς εἴη τὰ πράγματα. Τῆς δὲ εἰπούσης πάντα μὲν αὐτοῖς παρεῖναι, ἓν δὲ τοῦτο εὔχεσθαι τοῖς θεοῖς ὅπως χειμὼν γένηται καὶ ὄμβρος, ἵνα τὰ λάχανα ἀρδευθῇ, μετ᾽ οὐ πολὺ παρεγένετο πρὸς τὴν τοῦ κεραμέως

καὶ αὐτῆς ἐπυνθάνετο πῶς ἔχοι. Τῆς δὲ τὰ μὲν ἄλλα μὴ ἐνδεῖσθαι εἰπούσης, τοῦτο δὲ μόνον εὔχεσθαι, ὅπως αἰθρία τε λαμπρὰ ἐπιμείνῃ καὶ λαμπρὸς ἥλιος, ἵνα ξηρανθῇ ὁ κέραμος, εἶπε πρὸς αὐτήν· «Ἐὰν σὺ μὲν εὐδίαν ἐπιζητῇς, ἡ δὲ ἀδελφή σου χειμῶνα, ποτέρᾳ ὑμῶν συνεύξομαι;»

(Αἰσώπου Μῦθοι, 299 Chambry)

κεραμεῖ = σε αγγειοπλάστη, κεραμιδά
ὡς = προς, μέχρι
παρεῖναι = ότι έχουν
χειμὼν = κακοκαιρία
μὴ ἐνδεῖσθαι (ἐνδέομαι) = ότι δεν τους λείπει
εὐδίαν = καλοκαιρία

►2. Στα κείμενα,που ακολουθούν να βρείτε τις δευτερεύουσες προτάσεις, να τις χαρακτηρίσετε και να

σημειώσετε την εξάρτηση και την εκφορά τους:

α΄

Καὶ πρῶτος ὁ Σόλων «ἀλλ᾽ ἀκήκοας μέν», εἶπεν, «ὦ Μνησίφιλε, μετὰ πάντων Ἀθηναίων ἣν ἔχω γνώμην περὶ πολιτείας· εἰ δὲ βούλει καὶ νῦν ἀκούειν, δοκεῖ μοι πόλις ἄριστα πράττειν καὶ μάλιστα σῴζειν δημοκρατίαν, ἐν ᾗ τὸν ἀδικήσαντα τοῦ ἀδικηθέντος οὐδὲν ἧττον οἱ μὴ ἀδικηθέντες προβάλλονται καὶ κολάζουσι.»

Δεύτερος δ᾽ ὁ Βίας ἔφησε κρατίστην εἶναι δημοκρατίαν ἐν ᾗ πάντες ὡς τύραννον φοβοῦνται τὸν νόμον.

Ἐπὶ τούτῳ Θαλῆς τὴν μήτε πλουσίους ἄγαν μήτε πένητας ἔχουσαν πολίτας.

Μετὰ δὲ τοῦτον ὁ Ἀνάχαρσις ἐν ᾗ τῶν ἄλλων ἴσων νομιζομένων ἀρετῇ

τὸ βέλτιον ὁρίζεται, καὶ κακίᾳ τὸ χεῖρον.

Πέμπτος δ’ ὁ Κλεόβουλος ἔφη μάλιστα σωφρονεῖν δῆμον ὅπου τὸν ψόγον μᾶλλον οἱ πολιτευόμενοι δεδοίκασιν ἢ τὸν νόμον.

Ἕκτος δ’ ὁ Πιττακός, ὅπου τοῖς πονηροῖς οὐκ ἔξεστιν ἄρχειν καὶ τοῖς ἀγαθοῖς οὐκ ἔξεστι μὴ ἄρχειν.

Μεταστραφεὶς δ’ ὁ Χίλων ἀπεφήνατο τὴν μάλιστα νόμων ἥκιστα δὲ ῥητόρων ἀκούουσαν πολιτείαν ἀρίστην εἶναι.

Τελευταῖος δὲ πάλιν ὁ Περίανδρος ἐπικρίνων ἔφη δοκεῖν αὐτῷ πάντας ἐπαινεῖν δημοκρατίαν τὴν ὁμοιοτάτην ἀριστοκρατίᾳ.

(Πλούταρχος, Τῶν ἑπτὰ σοφῶν συμπόσιον, 154 d-f)

οὐδὲν ἧττον προβάλλονται = εξ ίσου (με τον αδικημένο) κατηγορούν

ἥκιστα = ελάχιστα, σχεδόν καθόλου

β΄

Ἀλέξανδρος δὲ ὡς ἐς Γόρδιον παρῆλθε, πόθος λαμβάνει αὐτὸν ἀνελθόντα ἐς τὴν ἄκραν, ἵνα τὴν ἅμαξαν ἰδῇ τὴν Γορδίου καὶ τοῦ ζυγοῦ τῆς ἁμάξης τὸν δεσμόν. Τόδε περὶ τῆς ἁμάξης ἐμυθεύετο, ὅστις λύσειε τοῦ ζυγοῦ τῆς ἁμάξης τὸν δεσμόν, τοῦτον χρῆναι ἄρξαι τῆς Ἀσίας. Ἦν δὲ ὁ δεσμὸς ἐκ φλοιοῦ κρανείας, καὶ τούτου οὔτε τέλος οὔτε ἀρχὴ ἐφαίνετο. Ἀλέξανδρος δὲ ὡς ἀπόρως μὲν εἶχεν ἐξευρεῖν λύσιν τοῦ δεσμοῦ, ἄλυτον δὲ περιιδεῖν οὐκ ἤθελε, μή τινα καὶ ταῦτα ἐς τοὺς πολλοὺς κίνησιν ἐργάσηται, λέγουσιν ὅτι παίσας τῷ ξίφει διέκοψε τὸν δεσμὸν καὶ λελύσθαι ἔφη.

(Ἀρριανός, Ἀνάβασις Ἀλεξάνδρου, III, 1-7)

ἐς τὴν ἄκραν = στην ακρόπολη
τὸν δεσμὸν = τον κόμπο

κρανείας = κρανιάς (δέντρο)
περιιδεῖν = να παραβλέψει, να αφήσει
κίνησιν = (ανα)ταραχή, εξέγερση
παίσας (παίω) = αφού χτύπησε

γ΄

Πολλάκις ἐθαύμασα τίσι ποτὲ λόγοις Ἀθηναίους ἔπεισαν οἱ γραψάμενοι Σωκράτην ὡς ἄξιος εἴη θανάτου τῇ πόλει. Ἡ μὲν γὰρ γραφὴ κατ᾽ αὐτοῦ τοιάδε τις ἦν· ἀδικεῖ Σωκράτης οὓς μέν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρων· ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς νέους διαφθείρων.
(Ξενοφῶν, Ἀπομνημονευμάτων Α,1)

οἱ γραψάμενοι = αυτοί που τον κατηγόρησαν, κατήγγειλαν
ἡ γραφὴ = η καταγγελία
νομίζει = παραδέχεται, αναγνωρίζει

καινὰ δαιμόνια = νέες θεότητες, νέα πνεύματα, νέους δαίμονες

δ΄

Ἐγὼ καὶ πάλαι σοι ἔλεγον ὅτι ἡ γεωργία οὕτω φιλάνθρωπός ἐστι καὶ πραεῖα τέχνη ὥστε καὶ ὁρῶντας καὶ ἀκούοντας ἐπιστήμονας εὐθὺς ἑαυτῆς ποιεῖν. Πολλὰ δ’, ἔφη, καὶ αὐτὴ διδάσκει ὡς ἂν κάλλιστά τις αὐτῇ χρῷτο. Αὐτίκα ἄμπελος ἀναβαίνουσα μὲν ἐπὶ τὰ δένδρα, ὅταν ἔχῃ τι πλησίον δένδρον, διδάσκει ἱστάναι αὐτήν· περιπεταννύουσα δὲ τὰ οἴναρα, ὅταν ἔτι αὐτῇ ἁπαλοὶ οἱ βότρυες ὦσι, διδάσκει σκιάζειν τὰ ἡλιούμενα ταύτην τὴν ὥραν· ὅταν δὲ καιρὸς ᾖ ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἤδη γλυκαίνεσθαι τὰς σταφυλάς, φυλλορροοῦσα διδάσκει ἑαυτὴν ψιλοῦν καὶ πεπαίνειν τὴν ὀπώραν.

(Ξενοφῶν, Οἰκονομικὸς XIX, 17-19)

περιπεταννύουσα δὲ τὰ οἴναρα = καθώς απλώνει γύρω τα φύλλα ψιλοῦν ἑαυτὴν = να την απογυμνώσουν, να την ξεφυλλίσουν πεπαίνειν τὴν ὀπώραν = να ωριμάσει ο καρπός

ε΄

Τοῦτό ἐστι τὸ πλοῖον, ὥς φασιν Ἀθηναῖοι, ἐν ᾧ Θησεύς ποτε εἰς Κρήτην τοὺς δὶς ἑπτὰ ἐκείνους ᾤχετο ἄγων καὶ ἔσωσέ τε καὶ αὐτὸς ἐσώθη. Τῷ οὖν Ἀπόλλωνι εὔξαντο, ὡς λέγεται, τότε, εἰ σωθεῖεν, ἑκάστου ἔτους θεωρίαν ἀπάξειν εἰς Δῆλον· ἣν δὴ ἀεὶ καὶ νῦν ἔτι ἐξ ἐκείνου κατ᾽ ἐνιαυτὸν τῷ θεῷ πέμπουσιν. Ἐπειδὰν οὖν ἄρξωνται τῆς θεωρίας, νόμος ἐστὶν αὐτοῖς ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ καθαρεύειν τὴν πόλιν καὶ δημοσίᾳ μηδένα ἀποκτιννύναι, πρὶν ἂν εἰς Δῆλον τε ἀφίκηται τὸ πλοῖον καὶ

πάλιν δεῦρο. Τοῦτο δ’ ἐνίοτε ἐν πολλῷ χρόνῳ γίγνεται, ὅταν τύχωσιν ἄνεμοι ἀπολαβόντες αὐτούς. Ἀρχὴ δ’ ἐστὶ τῆς θεωρίας, ἐπειδὰν ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος στέψῃ τὴν πρύμναν τοῦ πλοίου· τοῦτο δ’ ἔτυχεν, ὥσπερ λέγω, τῇ προτεραίᾳ τῆς δίκης γεγονός. Διὰ ταῦτα καὶ πολὺς χρόνος ἐγένετο τῷ Σωκράτει ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὁ μεταξὺ τῆς δίκης τε καὶ τοῦ θανάτου.

(Πλάτων, Φαίδων 58a-c)

θεωρίαν = πρεσβεία, αντιπροσωπεία
ἀποκτιννύναι = να εκτελέσουν
δεῦρο = προς τα εδώ, πίσω
ἀπολαβόντες = να τους εμποδίσουν
στέψῃ = όταν στολίσει με δάφνινα στεφάνια

ΕΝΟΤΗΤΑ 129
ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

Στο παρακάτω κείμενο να βρείτε τις υποθετικές προτάσεις και να μελετήσετε τη λειτουργία τους:

Παρέταττε δὲ αὐτοὺς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐφ' ἅρματος παρελαύνων καὶ τοιάδε παρεκελεύετο: Ἄνδρες Ἀσσύριοι,νῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι· εἰ νικήσετε, ἁπάντων τούτων ὑμεῖς, ὥσπερ πρόσθεν, κύριοι ἔσεσθε· εἰ δ' ἡττηθήσεσθε, ταῦτα πάντα οἱ πολέμιοι λήψονται. Ἅτε οὖν νίκης ἐρῶντες μένοντες μάχεσθε. Εἴ τις μὲν ζῆν βουλόμενος φεύγειν ἐπιχειρεῖ, οὗτος μῶρός ἐστιν εἰδὼς ὅτι οἱ μὲν νικῶντες σῴζονται, οἱ δὲ φεύγοντες ἀποθνῄσκουσι, Εἴ τις δὲ χρημάτων ἐπιθυμῶν ἧττταν προσίεται, οὗτος προδότης τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος ἐστίν.

(Ξενοφώντος Κύρου Παιδεία, Γ΄, III, 44-45, διασκευή)

τοιάδε παρεκελεύετο (παρακελεύομαι) = με τέτοια λόγια τους παρότρυνε
Ἄτε οὖν νίκης ἐρῶντες (ἐρῶ) = επειδή λοιπόν επιθυμείτε πολύ τη νίκη
προσίεται (προσίεμαι) = αποδέχεται, δέχεται

• Κάθε υποθετική πρόταση ακολουθείται πάντοτε και από μια άλλη πρόταση, συνήθως κύρια, και δημιουργεί μαζί της μια λογική ενότητα, στα πλαίσια της οποίας εκφράζεται η σχέση: προϋπόθεση/αίτιο → συνέπεια/αποτέλεσμα.
• Η λογική αυτή ενότητα καλείται υποθετικός λόγος και τα δύο μέρη, από τα οποία απαρτίζεται, καλούνται αντίστοιχα υπόθεση (=η υποθετική πρόταση / προϋπόθεση) και

απόδοση (=η κύρια πρόταση / αποτέλεσμα).
• Οι υποθετικοί λόγοι διακρίνονται, ανάλογα με τη σημασία που εκφράζει ο συλλογισμός, σε έξι βασικά είδη, τα οποία εκφέρονται με διαφορετικούς τρόπους. (Για τους υποθετικούς λόγους βλ. και τις παραγρ. 167-170 του Σ.Α.Ε).

ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΚΑΙ ΤΟ ΑΝΤΙΘΕΤΟ ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα:

I. • Εἰ μὲν ἐλπίς ἐστιν ὑμῖν σωθῆναι, μὴ παραδίδοτε τὰ ὅπλα.
• Εἴ τις ἄλλους ἀδικεῖ, ἑαυτὸν ἀδικεῖ.
• Εἰ δέ τις ἄλλο ὁρᾷ βέλτιον, λεξάτω (=ας το πει)

• Εἰ τὰ χρήματα τοῖς στρατευομένοις ἀποδώσετε, οὐδενὸς ὑμῖν προσδεῖ πόρου (=δεν έχετε ανάγκη από πρόσθετη χρηματοδότηση).

II. • Εἰ τοῦτο ἐποιοῦμεν, ἅπαντες ἂν ἀπωλόμεθα (=όλοι θα είχαμε χαθεί).

• Εἰ μὴ ἐγὼ ἐκέλευσα, οὐκ ἂν ἐποίησεν Ἀγησίλαος.

• Ἥλιος εἰ μὴ ἦν, ἐν νυκτὶ ἂν διήγομεν (=θα ζούσαμε σε συνεχή νύχτα).

• Εἰ γὰρ οἷόν τ' ἦν ἀθανάτους εἶναι (=αν ήταν δυνατόν να παραμείνουν αθάνατοι), ἄξιον ἦν πενθεῖν τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ πεσόντας.

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

I. **Το πραγματικό**. Αν η σχέση που εκφράζεται με τον υποθετικό λόγο θεωρείται από την πλευρά του ομι-

λητή ως κάτι το πραγματικό, τότε η υπόθεση εισάγεται με το εἰ και εκφέρεται με **οριστική οποιουδήποτε χρόνου**, ενώ η απόδοση εκφέρεται με οποιαδήποτε έγκλιση (βλ. τα τέσσερα πρώτα παραδείγματα).

II. **Το αντίθετο του πραγματικού.** Αν η σχέση που εκφράζεται με τον υποθετικό λόγο θεωρείται ότι είναι κάτι αντίθετο από αυτό που συμβαίνει στην πραγματικότητα, τότε η υπόθεση εισάγεται με το εἰ και εκφέρεται με οριστική παρελθοντικού χρόνου, ενώ η απόδοση εκφέρεται με δυνητική οριστική, δηλαδή οριστική παρελθοντικού χρόνου + **ἄν**. Αν όμως στην απόδοση υπάρχει απρόσωπο ρήμα ή απρόσωπη έκφραση, τότε παραλείπεται συνήθως το δυνητικό **ἄν** (βλ. τα τέσσερα τελευταία παραδείγματα).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►Να αναγνωρίσετε το είδος των υποθετικών λόγων στα επόμενα παραδείγματα:

1. Εἰ Ἕκτορα ἀποκτενεῖς, καὶ αὐτὸς (=και συ ο ίδιος) ἀποθανεῖ.
2. Εἰ ὑπὲρ τῶν μεγίστων εἴρηκα (=έχω μιλήσει), οὐ δεῖ περὶ τῶν φαύλων σπουδάζειν.
3. Εἰ μὴ ἐβούλοντο οἱ κατήγοροι κακῶς ἐμὲ ποιεῖν, πολλὴν ἂν αὐτοῖς χάριν εἶχον ταύτης τῆς κατηγορίας (=γι' αυτή την κατηγορία).
4. Εἰ τὰ ψηφίσματα αὐτάρκη ἦν, πάλαι ἂν ὁ τύραννος δίκην ἐδεδώκει (=από πολύ καιρό ο τύραννος θα είχε τιμωρηθεί).

►Να συμπληρώσετε τα κενά με τους κατάλληλους τύπους των ρημάτων που είναι σε παρένθεση:

1. Εἰ μὴ εἴχομεν ὀφθαλμούς, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν ..... (εἰμί).
2. Εἴ τις ἀδικεῖ καὶ ἐπιορκεῖ καὶ ψεύδεται, οὐ ..... (δύναμαι) εὐδαιμονεῖν.
3. Εἰ πάντες οἱ ἄνθρωποι ἀλλήλους ..... (φιλῶ =αγαπώ), κάλλιστος ἂν ἦν ὁ βίος.
4. Εἰ οἱ Ὀλύνθιοι πεισθέντες ὑφ' ὑμῶν ἀνείλοντο (=ανελάμβαναν) τόν πόλεμον, σφαλεροὶ (=αβέβαιοι) σύμμαχοι ἂν ..... (εἰμί).
5. Εἰ ἄλλον εἵλεσθε (=αν εκλέγατε άλλον) στρατηγὸν οὐκ ἂν ἐγὼ ..... (πολεμῶ).
6. Εἰ ..... (πιστεύω =έχω εμπιστοσύνη) αὐτῷ, δεῖ ποιεῖν ἡμᾶς ἅπαντα ὅσα συμβουλεύει.

►Να αποδώσετε στην κοινή νεοελληνική τα παρακάτω κείμενα (προσοχή στους υποθετικούς λόγους):

1. Λύκος ἰδὼν ποιμένας ἐσθίοντας ἐν σκηνῇ πρόβατον, ἐγγὺς προσελθὼν ἔφη· «ἡλίκος ἂν ἦν ὑμῖν θόρυβος, εἰ ἐγὼ τοῦτο ἐποίουν».

ἐσθίοντας (ἐσθίω) = να τρώνε
ἡλίκος = πόσο μεγάλος

2. Πρόβατον ἀφυῶς κειρόμενον πρὸς τὸν κείροντα ἔφη· «εἰ μὲν ἔρια ζητεῖς, ἀνωτέρω τέμνε· εἰ δὲ κρεῶν ἐπιθυμεῖς, ἄπαξ με καταθύσας τοῦ κατὰ μικρὸν βασανίζειν ἀπάλλαξον».

ἀφυῶς κειρόμενον = που το κούρευαν αδέξια
πρὸς τὸν κείροντα = σ' εκείνον που το κούρευε
ἔρια (ἔριον, τὸ) = μαλλιά
ἀνωτέρω τέμνε = κόψε λίγο πιο πάνω

ἅπαξ με καταθύσας = αφού με σφάξεις μια κι έξω

3. Κριθὴν τὴν τοῦ ἵππου ὁ ἱπποκόμος κλέπτων καὶ πωλῶν τὸν ἵππον ἔτριβεν καὶ ἐκτένιζεν πᾶσαν ἡμέραν. Ἔφη δὲ ὁ ἵππος· «εἰ ἐθέλεις ἀληθῶς καλὸν εἶναί με, τὴν κριθὴν τὴν τρέφουσάν με μὴ πώλει».

ἔτριβεν = ξύστριζε, περιποιόταν
καλὸν = όμορφον, ωραίον

4. Λύκος κατά τινα ἄρουραν ὀδεύων κριθὰς εὗρε· μὴ δυνάμενος δὲ αὐταῖς τροφῇ χρήσασθαι, καταλιπὼν ἀπῆει. Ἵππῳ δὲ συντυχών, τοῦτον ἐπὶ τὴν ἄρουραν ἐπήγαγε λέγων ὡς εὐρὼν κριθὰς αὐτὸς μὲν οὐκ ἔφαγεν, αὐτῷ δὲ ἐφύλαξεν, ἐπεὶ καὶ ἡδέως αὐτοῦ τὸν ψόφον τῶν ὀδόντων ἀκούει. Καὶ ὁ ἵππος ὑποτυχὼν εἶπεν· «ἀλλ’ ὦ οὗτος, εἰ λύκοι κριθῶν τροφῇ χρῆσθαι ἠδύναντο, οὐκ ἄν

ποτε τὰ ᾠ̃τα τῆς γαστρὸς προέκρι-νας».

κατά τινα ἄρουραν ὀδεύων = περπα-τώντας σ' ένα χωράφι
καταλιπὼν ἀπῄει = τα παράτησε και έφυγε
Ἵππῳ δὲ συντυχών = όταν συνά-ντησε ένα άλογο
ἐπήγαγε (ἐπάγω) = οδήγησε
ἐπεὶ… ἀκούει = γιατί με ευχαρίστηση ακούει τον κρότο των δοντιών του
ὑποτυχὼν (ὑποτυγχάνω) = απαντώ-ντας, δίνοντας απάντηση
οὐκ ἂν προέκρινας = δε θα προτι-μούσες

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευές)

ΕΝΟΤΗΤΑ 9
ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ
ΤΟ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΟ ΚΑΙ Η ΑΟΡΙΣΤΗ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ ΣΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα:

Ι. • **Ἐάν τι κακὸν ἐπιτηδεύσωσιν (=κάνουν), οὔθ' οἱ δυνατοὶ οὔθ' οἱ ἀσθενεῖς, ἐν ἀγαθῇ πολιτείᾳ, ἀπολυθήσονται τῆς τιμωρίας.**

• **Οἱ ἡγεμόνες (=οι οδηγοί) τῆς ὁδοῦ, ἤν τι περὶ ἡμᾶς ἁμάρτωσιν (=αν κάνουν κάποιο σφάλμα εις βάρος μας), εἴσονται (=θα γνωρίζουν) ὅτι περὶ τὰ ἑαυτῶν σώματα (=για τη δική τους ζωή) ἁμαρτήσονται.**

• Ἢν φύγῃ Ἀβροκόμας, ἕλεσθε (=να εκλέξετε) ἄλλον ἡγεμόνα (=αρχηγό).

• Ἂν Θεὸς ἐθέλῃ, ῥαδίως κρατήσομεν τῶν πολεμίων.

II. • Ἐὰν τὰ ἀδύνατα θηρεύῃς (=επιδιώκεις), δυστυχίαν τῷ σῷ βίῳ παρέχεις.

• Ἐὰν οἱ ἄνθρωποι τὴν δίκην (=τη δικαιοσύνη) καταλύωσιν, ἀσφάλειαν οὐκ ἔχουσι.

• Ἤν τις τούτων τι παραβαίνῃ (=κάνει κάποια παράβαση) ζημίαν αὐτοῖς ἐπέθεσαν (=τους τιμωρούν).

• Ἐὰν οἱ πολῖται τοῖς ἄρχουσι πείθωνται, ἄριστα αἱ πόλεις οἰκοῦνται (=διοικοῦνται).

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τα παραπάνω παραδείγματα είναι υποθετικοί λόγοι που δηλώνουν:

I. Το προσδοκώμενο, δηλαδή κάτι που κατά την κρίση του ομιλητή αναμένεται ότι θα επακολουθήσει, εφόσον τεθεί μια προϋπόθεση. Στο προσδοκώμενο η υπόθεση εισάγεται με ἐάν, ἄν, ἤν και εκφέρεται με υποτακτική, ενώ η απόδοση εκφέρεται με οριστική μέλλοντα ή με κάποια ισοδύναμη έκφραση (όπως π.χ. προστακτική, δυνητική ευκτική κ.ά.).

II. Την αόριστη επανάληψη στο παρόν και το μέλλον, δηλαδή κάτι που ο ομιλητής θεωρεί ότι θα επαναλαμβάνεται αόριστα στο παρόν και το μέλλον. Στο είδος αυτό η υπόθεση εισάγεται με ἐάν, ἄν, ἤν και εκφέρεται με υποτακτική και η απόδοση εκφέρεται με οριστική ενεστώτα ή με ισοδύναμη έκφραση (συνήθως με γνωμικό αόριστο).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►Να συμπληρώσετε τα κενά με τους κατάλληλους τύπους των ρημάτων που είναι σε παρένθεση:

1. Ἐὰν τοῦτον ἀποκτείνητε ..... (βλάπτω) ὑμᾶς αὐτούς (=τους εαυτούς σας).
2. Ἦν ἐγγὺς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς ..... (βούλομαι) θνῄσκειν.
3. Ἐὰν τὰ ἀγαθὰ ..... (πράττω), χαρὰν μεγάλην τῇ μητρὶ καὶ τῷ πατρὶ παρέχομεν.
4. Ἀπολούμεθα (=θα καταστραφούμε), ἐὰν μίαν ἔτι τοιαύτην νίκην ..... (νικῶ).
5. Ἐὰν τὰ ὅπλα παραδῶτε, σπονδαὶ ..... (εἰμί).
6. Ἐάν τις, παῖς ὤν, καλῶς ..... (παιδεύομαι), ἀνὴρ ὤν, τὰ καλὰ ἐπιτηδεύει (=με τα καλά ασχολείται).

►Να σχηματίσετε υποθετικούς λόγους συνδυάζοντας κατάλληλα την υπόθεση της πρώτης στήλης με την αντίστοιχη απόδοση που υπάρχει στη δεύτερη στήλη (όπως στο παράδειγμα):

1. Νέος ἂν πονήσῃς (=αν κοπιάσεις),	α. τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται (=χάνει το φως του)
2. Ἐάν τις τὸν ἥλιον ἀναιδῶς ἐγχειρῇ θεάσασθαι (=προσπαθεί να κοιτάξει κατά πρόσωπο),	β. δικαίως οὗτος τιμωρηθήσεται
3. Ἐὰν πάντα ἀκούσητε,	γ. γῆρας ἔξεις εὐτυχές
4. Ἢν βασιλεὺς ἀποθάνῃ,	δ. ὑμεῖς ἐκεῖ πολεμήσετε
5. Ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ,	ε. κρίνατε
6. Ἐὰν ἀντέχῃ τὰ τῶν Ὀλυνθίων (=αν αντέχουν οι Ολύνθιοι)	στ. τότε βουλευσόμεθα (=θα αποφασίσουμε) περὶ τοῦ μέλλοντος

1. - γ
2. - .....
3. - .....
4. - .....
5. - .....
6. - .....

►Να αποδώσετε τα κείμενα στην κοινή νεοελληνική γλώσσα, αφού πρώτα αναγνωρίσετε τους υποθετικούς λόγους που υπάρχουν σ' αυτά:

1. Λύκος ὑπὸ κυνῶν δηχθεὶς καὶ κακῶς διατεθεὶς ἐβέβλητο τροφὴν ἑαυτῷ περιποιεῖσθαι μὴ δυνάμενος· καὶ δὴ θεασάμενος πρόβατον, τούτου ἐδεήθη ὕδωρ αὐτῷ κομίσαι ἐκ τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ. «ἐὰν γὰρ σύ μοι ὕδωρ δῶς, ἐγὼ τὴν τροφὴν ἐμαυτῷ εὑρήσω». Τὸ δὲ πρόβατον ἔφη· «ἐὰν ὕδωρ σοι κομίσω ἐγώ, σὺ καὶ τροφῇ μοι χρήσῃ».

λύκος... ἐβέβλητο = λύκος δαγκωμένος από σκυλιά και όντας σε κακή κατάσταση είχε πέσει καταγής

τούτου ἐδεήθη (δέομαι) = του ζήτησε
σὺ καὶ τροφῇ μοι χρήσῃ = θα σου χρησιμεύσω και για τροφή / θα με χρησιμοποιήσεις και ως τροφή

2. Ἀλώπηξ εἰς ἀγέλην προβάτων εἰσελθοῦσα καὶ ἀναλαβοῦσα ἓν τῶν θηλαζόντων ἀρνίων, προσεποιεῖτο καταφιλεῖν. Ἐρωτηθεῖσα δὲ ὑπὸ κυνὸς τί τοῦτο ποιεῖ· «τιθηνοῦμαι αὐτό, ἔφη, καὶ προσπαίζω». Καὶ ὁ κύων ἔφη· «καὶ νῦν, ἐὰν μὴ ἀφῇς τὸ ἀρνίον ἀφ' ἑαυτῆς, τὰ κυνῶν σοι προσοίσω».

τιθηνοῦμαι αὐτὸ = το νταντεύω, το περιποιούμαι
ἀφ' ἑαυτῆς = από μόνη σου
τὰ κυνῶν σοι προσοίσω (προσφέρω) = θα σου προσφέρω (την περιποίηση) των σκυλιών, θα σου δείξω πώς χαϊδεύουν τα σκυλιά

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευές)

ΕΝΟΤΗΤΑ 10
ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ
ΑΠΛΗ ΣΚΕΨΗ ΚΑΙ ΑΟΡΙΣΤΗ
ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα:

Ι. • **Εἰ δέοι (=χρειάζεται, είναι ανάγκη) πολεμεῖν, ἄμεινον ἂν πολεμοῖμεν ἔχοντες τὰ ὅπλα ἢ παραδόντες.**

• **Εἴ τις περιέλοιτο (=αν κανείς αφαιρούσε) τῆς ποιήσεως πάσης τό τε μέλος (=μελωδία) καὶ τὸν ῥυθμὸν καὶ τὸ μέτρον, λόγοι γίγνονται τὰ λειπόμενα.**

• **Δυστυχέστατος τῶν ἀνθρώπων ἂν εἴην, εἰ τῆς πατρίδος ἀποστερηθείην.**

• **Ἐπιλείποι ἂν ἡμᾶς ὁ πᾶς χρόνος (=δεν θα αρκούσε σε μας ο χρόνος),**

εἰ τὰς Ἡρακλέους πράξεις ἁπάσας καταριθμησαίμεθα (=απαριθμούσαμε, διηγούμαστε μέ λεπτομέρεια).

II. • Κίμων, εἴ τινι ὑποσχοιτό τι, οὐδαμῶς ἐψεύδετο.

• Εἴ τις καλῶς ὑπηρετήσειε Φιλίππῳ, οὐδενὶ ἂν εἴασε (ἐῶ =αφήνω) τὴν προθυμίαν ἀχάριστον (=χωρίς ανταμοιβή).

• Εἴ τις Κύρῳ δοκοίη βλακεύειν (=έδινε την εντύπωση ότι συμπεριφερόταν βλακωδώς), ἔπαισεν ἄν (παίω =χτυπώ).

• Οἱ Ἕλληνες τὸ πάλαι, εἰ βούλοιντο εἰς λόγους ἐλθεῖν πρὸς ἀλλήλους (=όταν ήθελαν να έρθουν σε διαπραγματεύσεις), κήρυκας ἔπεμπον.

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τα παραπάνω παραδείγματα είναι υποθετικοί λόγοι που δηλώνουν:

I. **Την απλή σκέψη**, δηλαδή κάτι που κατά την κρίση του ομιλητή είναι δυνατόν να γίνει, χωρίς όμως να τον ενδιαφέρει αν τελικά αυτό θα πραγματοποιηθεί. Στην απλή σκέψη, η υπόθεση εισάγεται με το **εἰ** και εκφέρεται με ευκτική και η απόδοση συνήθως με δυνητική ευκτική (=ευκτική + **ἄν**) ή, σπανιότερα, με οριστική αρκτικού χρόνου.

II. **Την επανάληψη στο παρελθόν**, δηλαδή κάτι που επαναλαμβανόταν στο παρελθόν. Στο είδος αυτό η υπόθεση εισάγεται με το **εἰ** και εκφέρεται με ευκτική και η απόδοση με οριστική παρατατικού ή με δυνητική οριστική αορίστου (= οριστική αορίστου + **ἄν**).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

►Να συμπληρώσετε τα κενά με τους κατάλληλους τύπους των ρημάτων που είναι σε παρένθεση:

1. Εἰ οἱ πολῖται ..... (ὁμονοῶ) ἀλλήλοις, εὐνομουμένη γίγνοιτο ἂν ἡ πόλις.
2. Εἰ ἡμᾶς αὐτοὺς δεήσειεν (=χρειαζόταν, ήταν ανάγκη) τριάκονθ' ἡμέρας ἔξω γενέσθαι, οἱ γεωργοῦντες (=οι γεωργοί) ἡμῶν πολλὰ ἂν ..... (ζημιοῦμαι).
3. Εἴ τις ἐν Λακεδαίμονι ποιοίη τι φαῦλον, οὗτος ..... (δοκεῖ) ἀχρεῖος εἶναι.
4. ..... (βούλομαι) ἂν σπείσασθαί σοι (=να συνάψω ανακωχή μαζί σου), ὦ Τισσάφερνες, εἰ μὴ οἰοίμην (=αν δεν πίστευα) ὑπὸ σοῦ ἐξαπατᾶσθαι.

►Να σχηματίσετε υποθετικούς λόγους συνδυάζοντας κατάλληλα την υπόθεση της πρώτης ομάδας με την αντίστοιχη απόδοση που υπάρχει στη δεύτερη ομάδα (όπως στο παράδειγμα):

1. Εἴ τις ἆθλα προτιθείη (=καθιέρωνε βραβεία) τοῖς γεωργοῖς,
2. Εἴ τις τὴν ἐλπίδα ἐκ τοῦ βίου ἀποβάλοι,
3. Ἀγησίλαος εἰ τοὺς νέους γυμναζομένους ἴδοι,
4. Εἰ μὴ τρέφοιτο,
5. Εἰ τὰ ψηφίσματα αὐτάρκη εἶεν,
6. Εἰ οἱ Λακεδαιμόνιοι στρατεύοιντο ἔξω χώρας

α)μάντεις ἦσαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ ἱερεῖς φέροντες πῦρ ἀπὸ τοῦ Διὸς βωμοῦ.
β)ἠνάγκασαν ἂν ἡμᾶς ποιεῖν τὰ προσήκοντα (=όσα πρέπει).
γ) οὐκ ἄν τις ζῴη.

δ) τί ἂν ἀγαθὸν ὑπολελειμμένον εἴη (=έχει απομείνει).
ε) πολὺ ἂν ἐπιδοίη (=θα προόδευε) ἡ γεωργία.
στ) ἐπῄνεσεν ἄν.

1. - ε
2. - ……
3. - ……
4. - ……
5. - ……
6. - ……

►Να αποδώσετε το κείμενο στην κοινή νεοελληνική γλώσσα, αφού πρώτα αναγνωρίσετε τον υποθετικό λόγο που υπάρχει σ' αυτό:

Λαγωοί ποτε πολεμοῦντες ἀετοῖς παρεκάλουν εἰς συμμαχίαν ἀλώπεκας. Αἱ δὲ ἔφησαν· «βοηθήσαιμεν ἂν ὑμῖν, εἰ οὐ γνοῖμεν τίνες ἐστὲ καὶ τίσι πολεμεῖτε».

αἱ δὲ ἔφησαν (φημί) = κι αυτές είπαν
εἰ οὐ γνοῖμεν (γιγνώσκω) = αν δεν ξέραμε

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευή)

Δ. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΕΙΔΟΣ	ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΔΟΣΗ
πραγματικό	εἰ+οριστική: κάθε χρόνου	οποιαδήποτε έγκλιση
αντίθετο του πραγματικού	εἰ+οριστική: παρελθοντικού χρόνου	δυνητική οριστική παρελθοντικού χρόνου
προσδοκώ-μενο	ἐάν, ἄν, ἤν + υποτακτική	οριστική μέλλοντα ή ισοδύναμη έκφραση
αόριστη επα-νάληψη στο παρόν-μέλλον	ἐάν, ἄν, ἤν + υποτακτική	οριστική ενεστώτα ή ισοδύναμη έκφραση

ΕΙΔΟΣ	ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΔΟΣΗ
απλή σκέψη	εἰ+ευκτική	δυνητική ευκτική ή οριστική αρκτικού χρόνου
επανάληψη στο παρελθόν		οριστ. παρατατικού ή αορίστου + ἂν

Ε. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ

►Στα επόμενα παραδείγματα να τοποθετήσετε τον κατάλληλο υποθετικό σύνδεσμο:

1. Οὐκ ἂν δικαίως πιστεύοις εἶναι ἐλεύθερος, …… τυραννεύοιο ὑπό τῶν ἐπιθυμιῶν.
2. …… τὴν εὐδαιμονίαν τέχναις (=με τεχνάσματα) πονηραῖς διώκῃς (=επιδιώκεις), οὐκ ἐν τῷ βίῳ εὐτυχήσεις.
3. …… τις ἔχων πολλὰ χρήματα μὴ χρῷτο αὐτοῖς (=δεν τα χρησιμοποιεί), τί ἂν πλέον ἔχοι τοῦ πένητος;
4. Κακίστης δουλείας ἀπολυθήσῃ (=θα απαλλαγείς από τη χειρότερη μορφή δουλείας), …… ἀπολυθῇς τῶν ἐπιθυμιῶν.
5. Κάλλιστ' ἂν ζῴης, …… τὰ προσήκοντα δρῴης (δρῶ =πράττω, κάνω) μήτε θηρῶν (=χωρίς να επιδιώκεις)

τὸν τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον μήτε δειμαίνων (=ούτε να φοβάσαι) τὸν τῶν ἀφρόνων ψόγον.
6. …… μὴ Ἀλέξανδρος ἦν, ἐπεθύμουν ἂν εἶναι Διογένης.
7. …… Ἕκτορα ἀποκτενεῖς, καὶ αὐτὸς (=και συ ο ίδιος) ἀποθανεῖ.
8. …… τις ἐν Ὀλυμπίᾳ νικήσῃ, εὐδαίμων ἔσται· εὐδαιμονέστερος δὲ …… ἐν μάχῃ νικῶν τελευτήσῃ.

►Να μετατρέψετε τους ακόλουθους υποθετικούς λόγους σε όλα τα υπόλοιπα είδη:

1. Εἰ γὰρ τοὺς κρείττους νικᾷς, θαυμαστός εἶ.
2. Εἰ ἐποίει οὗτος τὰ δέοντα, ηὐδαιμόνει ἄν.
3. Ἐὰν καρτερίαν καὶ πειθὼ ἔχωμεν, ἀνδρείως ἀγωνιούμεθα.

►Να μεταφέρετε στην αρχαία Ελληνική τους υποθετικούς λόγους:

1. Αν ήμουν σοφός (δεν είμαι όμως), θα ήμουν ευτυχής (εὐδαίμων).
2. Όταν (κάθε φορά που) η πατρίδα κινδυνεύει, όλοι εμείς τη βοηθούμε (βοηθῶ + δοτ.).
3. Όταν (κάθε φορά που) η πατρίδα κινδύνευε, όλοι εμείς τη βοηθούσαμε.
4. Όταν η πατρίδα κινδυνεύσει, όλοι εμείς θα τη βοηθήσουμε.
5. Αν με εξόριζαν οι συμπολίτες μου (φεύγω ὑπό τοῦ δήμου), θα ήμουν πάρα πολύ δυστυχής (το θεωρώ ως ενδεχόμενο, ως σκέψη).
6. Αν κάποιος νομίζει ότι οι Λακεδαιμόνιοι είναι φοβεροί και δυσκολοπολέμητοι (δυσπολέμητος), είναι λογικός (σώφρων).

►Να μεταφράσετε τα επόμενα κείμενα στην κοινή νεοελληνική γλώσσα, αφού πρώτα αναγνωρίσετε τους υποθετικούς λόγους που υπάρχουν σ' αυτά:

1. Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος· ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

(Κατὰ Ματθαῖον 6, 14-15)

ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις = γιατί, αν συγχωρήσετε στους ανθρώπους

2. Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται· ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου

πονηρός ᾖ, ὅλον τό σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται.

(Κατὰ Ματθαῖον 6, 22-23)

3. - Ἄσκει τῶν περὶ τὸ σῶμα γυμνασίων μὴ τὰ πρὸς τὴν ῥώμην ἀλλὰ τὰ πρὸς τὴν ὑγίειαν· τούτου δ' ἂν ἐπιτύχοις, εἰ λήγοις τῶν πόνων ἔτι πονεῖν δυνάμενος.

- Ἐὰν ᾖς φιλομαθής, ἔσει πολυμαθής· ἃ μὲν ἐπίστασαι, ταῦτα διαφύλαττε ταῖς μελέταις, ἃ δὲ μὴ μεμάθηκας, προσλάμβανε ταῖς ἐπιστήμαις.

- Δοκίμαζε τοὺς φίλους ἔκ τε τῆς περὶ τὸν βίον ἀτυχίας καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις κοινωνίας· τὸ μὲν γὰρ χρυσίον ἔν τῷ πυρί βασανίζομεν, τοὺς δὲ φίλους ἐν ταῖς ἀτυχίαις διαγιγνώσκομεν. Οὕτως ἄριστα χρήσει τοῖς φίλοις, ἐάν μὴ προσμένῃς τὰς παρ' ἐκείνων δεήσεις, ἀλλ' αὐτεπάγ-

γελτος αὐτοῖς ἐν τοῖς καιροῖς βοηθῇς.

(Ἰσοκράτους, Πρὸς Δημονίκον, 14, 18 και 25)

εἰ λήγοις τῶν πόνων = αν σταματάς τις ασκήσεις
προσλάμβανε ταῖς ἐπιστήμαις = να τα αποκτάς με τα διαβάσματα, με τη γνώση
καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις κοινωνίας = και από τη συμμετοχή στους κινδύνους
διαγιγνώσκομεν = κρίνουμε, καταλαβαίνουμε
ἀλλ' αὐτεπάγγελτος… βοηθῇς = αλλά με δική σου πρωτοβουλία τους βοηθείς στις κατάλληλες περιστάσεις

ΣΤ. ΙΔΙΑΙΤΕΡΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ

Ι. Συμβαίνει πολλές φορές να παραλείπεται μέσα στον λόγο η υπόθεση ή η απόδοση, γιατί εννοείται εύκολα από τα συμφραζόμενα. Στην περίπτωση αυτή, οι υποθετικοί λόγοι καλούνται ελλειπτικοί.

Π.χ. Εἰ μὲν τὴν ῥητορικὴν ἐδίδαξεν, καλῶς ἔχει· εἰ δὲ μή, τί σοι ὄφελος; (ενν. εἰ δὲ μὴ ἐδίδαξεν).

Από τους ελλειπτικούς υποθετικούς λόγους προέρχονται ορισμένες φράσεις που κατέληξαν να έχουν επιρρηματική σημασία. Τέτοιες είναι π.χ.:
εἰ δὲ μὴ = αλλιώς
εἰ μὴ = εκτός μονάχα, παρά μόνο
εἰ μὴ ἄρα = εκτός αν ίσως
ἐὰν μόνον = αρκεί μόνο να

εἴ τις καὶ ἄλλος = περισσότερο από κάθε άλλον
εἴ περ τις καὶ ἄλλος = περισσότερο από κάθε άλλον κ.λπ.

ΙΙ. Εάν ο υποθετικός λόγος εξαρτάται από κάποιο ρήμα, τότε η απόδοση μπορεί να πάρει διαφορετική μορφή από αυτήν που έχουμε μάθει ως τώρα και συγκεκριμένα:
Ανάλογα με το ρήμα της εξάρτησης μπορεί να μετατραπεί:
α) σε δευτερεύουσα πρόταση
β) σε απαρέμφατο
γ) σε κατηγορηματική μετοχή.

Παραδείγματα		ήττοπαι
υποθέση	ανεξάρτητος λόγος	
υποθέτει τρόπτιστε άδικείτε	εξαρτημένος υποθετικός λόγος	
Σωκράτης γίγνω-σκει, ει ταῦτα δίκαιον ἐστι ἀδικοῦσιν	Σωκράτης γίγνω-σκει, ει ταῦτα ἀδικοῦσι (αὐτούς) ἀδικεῖν ἐστι	κατηγορη-τική μετοχή
θεωρε-τική ὅτι ταῦτα ποιοῦσιν	Σωκράτης γίγνω-σκει, ει ταῦτα ποιοῦσιν ἀδικοῦσι	μετοχή ματα ἀπαρ-έμφα-τικη

Οι μετατροπές που υφίστανται οι εξαρτημένοι υποθετικοί λόγοι ακολουθούν γενικά τους κανόνες μετατροπής του ευθέος λόγου σε πλάγιο, που θα εξετάσουμε αναλυτικά στην ενότητα 15.

ΙΙΙ. Πολλές φορές η υπόθεση δεν εμφανίζεται με τη μορφή υποθετικής πρότασης, αλλά με τη μορφή υποθετικής μετοχής.
Π.χ. Οὐκ ἂν ἦλθον δεῦρο, ὑμῶν μὴ κελευσάντων
(=Οὐκ ἂν ἦλθον δεῦρο, εἰ μὴ ὑμεῖς ἐκελεύσατε).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 1ου ΤΟΜΟΥ

Πρόλογος.....5

Ενότητα 1 9
Συμπληρωματικά για το κατηγορούμενο. Γενική κατηγορηματική-Επιρρηματικό και Προληπτικό κατηγορούμενο.

Ενότητα 2 22
Αντικείμενο άμεσο και έμμεσο. Κατηγορούμενο του αντικειμένου. Σύστοιχο αντικείμενο.

Ενότητα 3 40
Φωνηεντόληκτα ουσιαστικά της Γ΄ κλίσης (μονόθεμα).

Ενότητα 4 54
Φωνηεντόληκτα ουσιαστικά της Γ΄ κλίσης (διπλόθεμα).

Ενότητα 5 65
Υγρόληκτα ουσιαστικά της Γ΄ κλίσης (διπλόθεμα).

Ενότητα 6 75
Φωνηεντόληκτα, αφωνόληκτα και ενρινόληκτα επίθετα της Γ΄ κλίσης. Η κλίση της μετοχής του Παθητικού Αορίστου.

Ενότητα 7 94
Δευτερεύουσες προτάσεις.

Ενότητα 8 127
Υποθετικοί λόγοι.
Το πραγματικό και το αντίθετο του πραγματικού.

Ενότητα 9 137
Υποθετικοί λόγοι.
Το προσδοκώμενο και η αόριστη επανάληψηστο παρόν και μέλλον.

Ενότητα 10.....144
Υποθετικοί λόγοι.
Απλή σκέψη και αόριστη επανάληψη στο παρελθόν.

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α΄).

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.